

Tabor

1945 - 45-LETNICA VETRINJA - 1990

1990

EL FORTIN

9-10

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anticomunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S.R.L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 180.721.

NAROČNINA: Argentina A 30.000.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806 — OP 1686 Hurlingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

NASLOVNA SLIKA

Dobrotni očetovski lik ustanovitelja in idejnega voditelja slovenskih domobrancev generala Leona Rupnika je za časa krvoločne komunistične revolucije prav za časa sovražne okupacije predstavljali utelešenost zaupanja, s katerim se mu je trpeči narod sproščeno približeval povsod, kjer ga je srečal.

Nikoli se ne oziraj, od kod prihajaš, temveč dobro glej, kam greš!
Beaumarchais

Propast marksistične levice je propast fantazije.
Octavio Paz, mehiškanski pisatelj in časnikar

Bojazljivec ne bo nikoli svoboden!

Horac

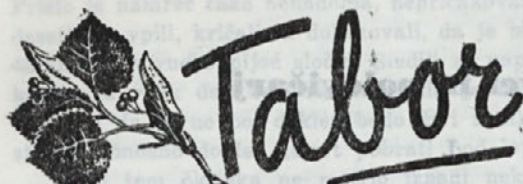

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Septiembre-Octubre 1990

BUENOS AIRES

September-Oktober 1990

Vsa dolga leta emigracije se v mesecu septembru naša organizira skupnost spominja generala Leona Rupnika ob obletnici njegove usmrtnice.

Podajali in obnavljali smo njegove misli, njegova dejanja, njegova žrtvovanja, njegovo trpljenje, njegovo smrt, njegovo slavo. Je vsemu temu mogoče še kaj dodati?

Da.

Danes, ko se v naši domovini Sloveniji že razkriva resnica o grozdejskih tistih usodnih dni, ko je brezsrčno divjala po njej krvava komunistična revolucija prav za časa sovražne okupacije; danes, ko so slovenski domobranci-mučeniki simbolično pokopani v Kočevskem Rogu; danes, ko domovina kliče k obnovi vse svoje sinove, danes moremo reči spominu generala Leona Rupnika: „General, Vaša žrtev, pravitako kot žrtev tisočev Vaših domobrancev, ni bila zaman!“

Vstaja sedaj nova domovina, nova Slovenija, svobodna in nikomur sužnja. „Vstaja, izdiha že stopa na plan...“ je pred skoro dvemi stoletji zapel Valentin Vodnik. Toda takrat je bil tujec, ki je prižgal svetlobo svobode, katera — čeprav je večkrat ugašala — ni nikdar več ugasnila. In iskrico svobode je v času najhujšega trpljenja vzdrževal in razpihoval Leon Rupnik, slovenski general, in tako pokazal poznejšim rodovom in vsemu svetu zgled žrtvovanja.

Sicer nismo pričakovali, da se bo tok dogodkov tako kmalu zaobrnil, kot se danes suče; a upanje smo le gojili, da bomo vendarle doživeli konec vlade sužnosti in laži, ki se danes izmika resnici, katera neizogibno in nezadržno prihaja na dan.

Ne smemo še peti Aleluje! Pot je še dolga, tudi trnjeva bo. Zato moramo še vedno in povsod poudarjati naše stališče, kjerkoli smo in vztrajati v borbi za Boga, Narod, Domovino!

Le tako bomo izpolnili zaobljubo iz kočevskih jam in se bo popolnoma oddolžili spominu generala Leona Rupnika!

Slava generalu Leonu Rupniku!

Primitivi in polovičarji

I.

Politična emigracija z zanimanjem spremlja pisanje slovenskega tiska in bere mnenja o problemih današnjega časa, v kolikor se nanašajo na položaj slovenskega naroda in odnose med njegovimi različnimi komponentami, odnose med narodom doma in ljudmi, ki so se izselili iz enega ali drugega razloga, predvsem pa za odnose s politično emigracijo. Vprašanje „zdomcev“, ki gredo na delo v tujino in ostanejo tam dolga leta ali pa za vselej, nima v sebi nobenega resnično čustvenega elementa; z izjemo morda domotožja, toda to je osebno, enostransko čustvo, ki ga je moč odpraviti z nekaj zveneciimi frazami ob primernih prilikah.

Politična emigracija pa je poglavje zase. Z nekim za nas emigrante slabo razumljenim začudenjem so zdaj nekateri vodilni slovenski intelektualci „odkrili“ to slovensko Ameriko v svetu. Taras Kermauner je bil samo nekaj tednov med argentinsko emigracijo in jo je proglasil za „čudež“. Dela emigrantskih ustvarjalcev si utirajo pot na slovenski knjižni trg in v slovensko družbo in vse je naenkrat skoraj zazijalo: saj to je vendar „sprejemljivo“.

Že same te ugotovitve učinkovito spodbijajo tisto govorjenje o narodni „izdaji“, o nacističnih plačaneih itd., itd. Ljudje, ki gredo v svet iz političnih razlogov in v njem ohranijo vse prvine svojega naroda, ga gotovo niso nikdar zatajili, kaj šele izdali. Tu ne gre za neke Deschmane, ki so jih šele senene grablje opomnile na njihovo slovensko dediščino, temveč za načrtno, idealistično vztrajanje pri starih izročilih, kakršna so živela, predno je bil v narodovo dušo in telo vcepljen bacil mednarodnega boljšeizvima.

To je potrebno poudarjati, ker se zdaj pri vsem govorjenju in pisanju o enem samem slovenskem narodu, enem samem slovenskem kulturnem prostoru, pa o narodni spravi in slovenskem svetovnem kongresu, vrivajo v debato polovičarska mnenja in priznanja, katerih poglavitni namen je, zamogiliti pojme, ki so se slovenskemu narodu zdaj naglo pričeli jasni.

Potrebna nam je narodna sprava, in svetovni slovenski kongres naj bi bil zunanje potrdilo te „sprave“. Če zdaj pozabimo na vse tiste histerične glasove, ki trdijo, da z narodnimi izdajalci in nemškimi hlapci, z zločinci in pokvarjenci ne more in ne sme biti nobene sprave, si pa velja ogledati druga, „prosvetljena“ mnenja in opazovanja.

II.

Prva, ki je spregovorila o potrebi narodne sprave, je bila Spomenka Hribarjeva in storila je to na način, ki je tudi emigraciji domala zaprl sapo.

Prišlo je namreč tako nenadoma, nepričakovano, čeprav smo pred tem dolga desetletja vpili, kričali in dokazovali, da je bil na slovenskih tleh maja leta 45 zagrešen vnebovpijoč zločin. Sledili so napadi na Spomenko in debata, iz katere je vsak dan bolj razvidno, da je do tiste zaželenne sprave še zelo daleč in da je ne bo, dokler bodo živi nosilci „nesprave“ na eni in drugi strani, odnosno dokler „smrt pobrati pod lopato, kar delil je beli dan“...

Pri tem človeka ne motijo izpadi nekdanjih partizanskih borcev ali partijskih zagrizenecv. Oglasilj so se namreč „učeni“ ljudje, filozofi in sociologi, ki so mnenja, da je treba stvari vzeti pod znanstveno lupo in si jih ogledati s filozofskimi merili poklicnih zgodovinarjev. Doslej namreč, tako pravijo, ni nobene prave zgodovine, odnosno je nemogoče zapisati resnico, ker so na eni strani kvalificirani zgodovinarji, ki so pripravljene uporabiti svoja „merila“, na drugi strani pa „primitivci“, vulgarni antikomunisti, obskurantni publicisti ali kvečjemu ambiciozni amaterji. Tako govorjenje pa ni nič drugega kot opravičevanje, apologija zločinstva slovenske komunistične partije v času revolucije na Slovenskem

Ko so namreč nosilci njenih, na tujem spočetih gesel, stopili v slovenske vasi z brzostrelkami, ko so padle prve žrtve, so se jim uprli slovenski kmečki fantje, primitivci, če hočete vulgarni antikomunisti, če hočete, ljudje, ki so v svojem primitivizmu“ in v svoji „vulgarnosti“ nagonsko začutili resnično nprav komunistične revolucije in njenih nosilcev. Vsa tista „spoznanja“, katerih se cedi današnji slovenski tisk, so namreč ti vulgarni primitivci začutili že pol stoletja prej in so se postavili po robu zlu, ki je segalo po njihovem življenju in je potem v štirih desetletjih domala uničilo ves slovenski narod.

Resnični namen tega govorjenja o „primitivcih“ pa je — zakriti resnico, ki prihaja na dan, ali jo vsaj popačiti do nespoznanja z „učenim“ razlaganjem, tako kot so komunisti svoje zločine razlagali z vsemi mogočimi teorijami in jim pripisovali vse mogoče „sociološke“ vrline in pomene.

Resnica pa je samo ena: nad velikim, če ne večinskim delom naroda, je Komunistična partija zagrešila vnebovpijoč zločin: ko se ji je vsled njenega strahotnega terorja postavil po robu z edinim sredstvom, ki mu je bilo na voljo, ga je proglasila za narodnega izdajalca in slednjič fizično in moralno likvidirala. In tega ne more spodbiti noben poklicni zgodovinar, noben politolog, pa tudi ne noben polovičarski filozof, ki še vedno išče neko sprejemljivo razlago te slovenske realnosti, da je namreč ves slovenski politični in zgodovinski svet po končani vojni zasnovan na lažeh in zločinih — zato hiti opominjat, da so morili tudi na „drugi strani“.

III.

Primitivna, vulgarna resnica pa je v tem, da je bila v slovenskem svetu vselej prepovedana „ta prva“. In ta ni padla s protikomunistične strani. Toda čas gre naprej. Slovenija nima več komunistične vlade, čeprav je njen predsednik „prenovljen“ komunist. Emigracija ta razvoj pozdravlja

in ga je pripravljena podpreti, če pomeni začetek procesa, ki bo slednjič pomel z vsemi komunisti, klasičnimi in prenovljenimi.

V svetu živijo slovenske skupnosti, in drugi, nepolitični razlogi narekujejo, da Slovenci po vsem svetu posvetijo vse svoje sile predvsem tem problemom. To naj bi bilo opravljeno na Svetovnem slovenskem kongresu. Težava je v tem, da povprečni Slovenec v tujini, emigrant ali izseljenec, še danes ne ve, kaj prida o tem kongresu, ne kje bo, ne kdaj bo, ne če bo, ne kaj bo njegov namen, ne kako naj bi bilo izvoljeno njegovo predstavništvo, če bo izvoljeno ali imenovano itd. itd. Vsaj kar se politične emigracije tiče, tiste resnične emigracije, ki še do današnjega dne ni stopila na slovenska tla, bo potrebna vrsta preliminarnih sestankov in srečanj izven domovine, bodisi v Trstu, Gorici ali Celovcu. To je potrebno tudi zato, da izgine do kraja tista mentaliteta med domovinskimi Slovenci, nekaterimi vsaj, ki se odraža v pisnih raznim uredništvom: No ja sicer so barabe in izdajalci, pa naj le pridejo na kongres... nekaj dni jih bomo že prenašali (posebej, če bodo prinesli denar...)

Vse tisto govorjenje namreč o uradnem „jamstvu“, da se ne bo nikomur nič zlega zgodilo, če pride v Ljubljano na kongres, je popolnoma zgrešeno in za nas „politične“ do skrajnosti — žaljivo. V Ljubljano namreč ne gremo zato, ker tega nočemo, ne pa ker bi se bali nekakšne „kazni“! Dokler pa to spoznanje ne požene korenin v današnji slovenski družbi, nima dosti smisla govoriti o narodni spravi in vseslovenskem kongresu. Lipa sprave je res bila posajena, pa tudi vsaj dvakrat izravana!

Stane Pleško

DOMOVINA

„Domovina, ti si kakor zdravje!“ je nekoč zapisal Ivan Cankar, ko se je bolan vrnil v domačo vas. Toda — kdo se je zmenil za njegova čustva! „Napil se je, pa ga je zmagalo,“ se je morda kdo obregnil vanj. Polje, delo, dom, družina, živina, pot v cerkev — v tem je bila vsa slovenska zavest do prve vojne, kaj globlje ni segla. Naš človek je bil navajen biti tlačan, trma, sto je ubogal in v krvi je imel, da je majhen in manjvreden.

Šele malo pred drugo vojno je začel dvigati glavo; nekaj pod vplivom šol in raznih kulturnih društev, še več iz spoznanja, da je bila kraljeva pest in krivica prav tako trda, kot je bila prej cesarjeva, samo pekla je bolj, ker je bila „bratska“.

Ko je prva Jugoslavija razpadla kot prsten vrč, je bila Slovenija skoro brez strela vržena v plen tujcu. Za Slovenijo se ni nihče zmenil. Morda je to še najbolj glasno spregovorilo, da smo Slovenci nekaj posebnega, da smo narod, ki mora sam misliti nase in si sam krojiti usodo. Ko je bil narod na

kolenih, z obrazom na tleh — morda pa prav zato, ker človek zna ceniti svobodo, ko jo izgubi — se je zavedel, da tako ni mogoče živeti, ampak se je treba zravovati in zahtevati pravice, ki mu gredo. Po tujcu razdejjano in uničeno domovino je mladi rod vsrkal vase in jo skril v svoja scr.a.

Tedaj pa so vstali krivi preroki, ki so izkoristili Cankarjevo misel in jo pripeli na prapor svojih brigad, ki so se borile proti narodu, samo za zmago svetovne revolucije. S parolami kot „Smrt fašizmu — Svobodo narodu!“ so bili popisani plotovi in hiše. Obenem pa so se v tej igri komunisti družili s fašisti ter pripravljali uničenje naroda in njegovega imetja. Do poletja 1942. leta, torej v manj kot pol leta, je bilo v znamenju te „osvobodilne fronte“ uničenih skoro dva tisoč najbolj zavednih Slovencev.

Narod je spoznal prevaro. Bil je prisiljen braniti svoj dom in družino. Čeprav zvezanih rok, je izkopal prve puške, stopil na okope svojih vasi in se uprl. Težka je bila odločitev, toda poštenemu slovenskemu fantu komunisti niso pustili izbire. Vedeli so in se postavili v bran za golo življenje. V tisočih so prihajali, zapuščali so svoje domove in družine in se dali na razpolago za rešitev domovine. To je bila resnična slovenska narodna vojska, kakršne narod še ni imel in je najbrž ne bo imel nikoli več. Zbrala jih je sila, oni pa so pokazali svojo narodno zavest in bili pripravljeni za narod dati tudi življenje.

Okupator je dobro vedel, kdo mu je nevaren, zato se je temu primerno obnašal: vaškim stražam in domobrancem je dovolil obstoj, po drugi strani pa je partizane zalagal z vagoni orožja in vojaške opreme.

Tudi komunisti so vedeli, s kom imajo opravka. Zato so septembra 1943 od italijanskega okupatorja zahtevali, da jim izroči razorožene vaške stražarje, v zahvalo pa so mu obljubljali prost odhod v Italijo. Vaški stražarji so zvedeli za kupčijo in so naredili izpad iz pasti. Ob koncu vojne so partizani poskušali doseči podoben načrt za domobrnce z Nemci, toda ti so imeli toliko vojaške časti, da se z banditi niso hoteli pogajati. Prišli so na vrsto Albioni, ki so nepremagano slovensko domobransko vojsko najprej sprejeli v svoje varstvo, potem pa jo z zvijačo predali partizanom. Če smemo kaj verjeti M. Djilasu, komunistično vodstvo samo tega ni moglo verjeti, ker kaj takega ni pričakovalo. Iskati resnico o tej izjavi je spričo dejstva, da so v nekaj tednih skoraj vse brez sodbe pobili, je potrata časa. On opravičuje partijo, zapad mu pa navdušeno kima.

Tedaj se je nad Slovenijo stemnilo nebo. Vasi so utihnile kot pred neurjem, po mestih je tulil val revolucije, doline so prečkali zaklenjeni vlaki, ki so slovensko vojsko vozili v smrt. Nekdanja nemška taborišča so se polnila s slovenskimi ljudmi, in tudi stražarji so bili Slovenci. V gorah je ugašala luč snega in sonca, s to lučjo je ugašala in legala v grob tudi zavest mladega rodu, ki je štiri leta sanjal o svobodni slovenski domovini.

V tej temi razočaranja, v dneh, ko sonce ni vzšlo in ponoči ni bilo zvezd, še misel na smrt ni bila strašna. Smrt je kosila svojo obilno žetev, fantje pa so samo mirno čakali, da pridejo na vrsto. Česa drugega od ko-

munistov ni nihče pričakoval. Slovenija je čez in čez postala grob, grob neizsanjane ljubezni in uničenih načrtov, grob neizpolnjenih upov in svetlih idej, katerih ni mogoče za vedno zasuti s prstjo. Komunisti so na ta veliki grob navallili kamenja, narod so prisilili k molku in bili prepričani, da so zgodovini zavezali oči in zamašili usta.

Petinštirideset let je molčala zgodovina, molča je tudi narod, čeprav je vedel, da je bilo preveč krvi za pozabo. Partija se ni nehala tresti pred svojimi žrtvami, obmetavala jih je vedno z novimi grehi izdajstva in zločinov, toda resnice ni bilo mogoče spraviti s sveta. Spomin na pomorjene je ostal nevidni vir moči, ki je tem bolj vžigal upanje na lepše dni, čim groznejša je bila noč.

Po petinštirideset letih se je spet vrnila pomlad, za trpeče v domovini, kakor tudi za nas, ki nas je usoda raznesla po svetu. Zgodilo se je, česar ni nihče pričakoval: komunistične utopije je konec. Zgradba rdečega imperija se je zrušila takorekoč čez noč. Razvoj meji na čudež. Seme, ki je bilo položeno v zemljo, je vzbrstelo in že prinaša prve sadove. Resnica prihaja na dan, komunisti poslušajo in molče.

TO JE ZMAGA MRTVIH, JE ZMAGA PRAVICE NAD KRIVICO, TO JE ZMAGA IDEJE, KATERE NI MOGOČE UNIČITI Z MEČEM!

Misel na domovino, ki je več kot štiri desetletja počivala v znanih in neznanih grobovih, je spet našla novo vsebino in pomen. Slovenske planine spet gore v novem ognju mladega jutra, naše vasi se spet odete s cvetjem upanja in pričakovanja. Domobranstvo ni nič več žaljivka za izkrvavelo generacijo našega naroda, ampak znamenje, ob katerem si še zadnji ostanki morilcev pišejo sodbo in izginjajo v pozabo. Domovina ni samo prazna beseda, misel nanjo je življenje in pesem premnogih src. Nad to pesmijo pa bde nepremagljivi domobranski bataljoni, ki z žrtvenikov v Kočevskem Rogu, v Teharjah in po drugih krajih naše zemlje zvesto hranijo slovenski dom in rod.

IZ DOMOVINE

DEMOKRACIJA, Ljubljana, sreda, 20. junija 1990

Končno smo prodrli v podzemlje skrivnostne Kočevske Reke. Večina tega, o čemer se je do sedaj le govorilo, je tri kilometre severozahodno od Kočevske Reke v vasi **GOTENICA**. Pravzaprav je bilo ime te vasi izbrisano iz uporabe nad 40 let. Ljudje, ki objekte v Gotenici stražijo, rečejo vasi „LIPA“.

Zahodno v strmem hribu, tik nad vasjo se nahaja fantastično zaklonišče, ki je bilo dograjeno že leta 1958 kot nadomestna prestolnica bivšega komunističnega režima.

Izredno udobni sistem podzemeljskih hodnikov levo in desno, z množico sob, je po 32-ih letih ohranjen tako, kot da bi bil zgrajen danes. V podzemlju je vse, od operacijske in rentgenske sobe, kinodvorane, številnih „pisarn“, do kurilnice, kjer že 32 let neprenehoma z električno energijo proizvajajo topel zrak s katerim grejejo podzemlje na konstantnih 18°C, v rezervi pa sta še dva mogočna agregata na nafto za proizvodnjo elektrike.

Nikjer na stenah ni niti kančka vlage, vlage ni niti v zraku.

V zaklonišču lahko udobno živi okoli 100 oblastnikov.

Skupaj z zalogami hrane ter čredami ovac, krav, prašičev, konjev in kokoši, ki so poleg tega, da so eventualna hrana, bile ves ta čas izvrstna kamuflaža za vse, kar se tu nahaja, lahko 3000 ljudi, ki bi branili to prestolnico pod zemljo shaja 90 dni.

Podzemeljske objekte v Gotenici so skoraj deset let gradili številni kaznjenci, ki so tu povečini tudi končali svoje življenje, na primer dachauci, katerih posmrtni ostanki ležijo nekje blizu Kočevske Reke.

Kje natančno leže danes posmrtni ostanki vseh, ki so tu izhiralih?

Na to vprašanje bi vedel natančno odgovoriti IVAN MAČEK-MATIJA, ki je tudi duhovni oče tega zblojenega projekta. Ta Mačkov imperij je ogromen, in po usodi kaznjencev, ki so tu gradili objekte v najtežjih razmerah, tudi strahotno grozen.

Ivan Maček-Matija je prišel kljub svojim 83-im letom v obhodnico v Gotenico še dva dni pred Peterletovim obiskom tega območja. Se je prišel posloviti od svojega fantastičnega veleposestva?

Ivo Žajdela

Kako dolgo še spisek devetnajstih?

Vsi tisti, ki razmišljajo in pišejo o spravi, naj se zavedajo, da gre za skrajno občutljiv proces, ki lahko poteka samo na več ravneh, nikakor pa ne zgolj na eni sami. Ena od teh ravni je gotovo simbolna (državniška), lahko je tudi ideološka, vendar je prav tako pomemben tudi proces spravljenja ob konkretnih primerih. Tu si bodo verjetno lahko privoščili seganje v roke ter nekakšno vsesplošno načelno odpuščanje le nekateri, večina nekdanjih protagonistov v državljanski vojni pa ne bo mogla odpustiti, kaj šele pozabiti, dogajanj med vojno in po njej vse do svoje smrti.

Za vse te večina Slovencev pričakuje, da se bodo sprijaznili s tem, da je Slovenija spet postala domovina vseh Slovencev in da bo zaradi tega treba trpeti tudi drugačnemislečnost ter nasploh drugačnost ljudi okoli sebe.

Pred nekaj tedni smo zvedeli, da ima RSNZ, še zmeraj spisek 19 (nekateri omenjajo številko 22) ljudi iz vrst slovenske politične emigracije, ki še vedno ne smejo v svojo domovino, ker bi bili lahko tu aretirani in bi se proti njim sprožil kazenski postopek.

Značilen tovrstni primer političnega emigranta je hotelir iz Gorice, **Vinko Levstik**. Kot vem, je nameraval 8. maja priti v Kočevski Rog na simbolični pokop svojih nekdanjih soborcev domobrancev. Tudi sam sem ga že pred tem večkrat vztrajno vabil, naj končno obiše svojo domovino.

Vendar, vpletla se je (nova) slovenska oblast. K njemu je slovenska vlada odposlala svojega predstavnika, ki mu je „resno odsvetoval obisk domovine ter prireditve v Rogu“. Izgovor je bil, češ da zvezna UDBA še vedno deluje. Tako je mogel biti Vinko Levstik navzoč v Rogu le simbolično, s svojim vencem za pobite soborce (podobno kot pred letom ob lipi sprave na Žalah), ki ga je v Rog prenesel njegov sorodnik.

Kolikor je ob vseh deklaracijah in zaklinjanjih o suverenosti države Republike Slovenije izgovarjanje na „zvezno UDDBO“ milo rečeno, neumno, toliko je še bolj, spet milo rečeno, nerazumljivo, da nova slovenska oblast nadaljuje staro politiko do slovenske politične emigracije.

Z nestrpnostjo smo pričakovali, da bo eno od prvih opravil nove slovenske oblasti (korenita) odprava represivnega obnašanja do naših ljudi, ki so morali v tujino. Predsednik slovenskega parlamenta je ob svoji izvolitvi celo poudaril, da se je z izvolitvijo novega večstrankarskega parlamenta končalo obdobje državljanske vojne na Slovenskem in da bo Slovenija postala domovina vseh Slovencev.

Slovenija še vedno ni domovina vseh Slovencev in zato se obdobje državljanske vojne še vedno ni končalo!!!

Devetnajst ljudi še zmeraj ne sme v Slovenijo — svojo domovino. Najhuje je to, da nova oblast ta spisek devetnajstih drži v najstrožji tajnosti, tako da se v svojo domovino še vedno ne more vrniti dosti več Slovencev (kot 19), saj se vsi bojijo, da so prav oni med temi devetnajstimi. 14. julija sem se v Glinjah na avstrijskem koroškem pogovarjal s skupino dvajsetih Slovencev iz Toronta in vsi po vrsti so mi potožili, da ne morejo obiskati domovine (po 45 letih seveda!), ker ne vedo, ali so na spisku ali ne. In tako daleč so prišli in bili so tik pred njenimi vrati. Zaradi tega nemogočega stanja se je zanje v domovini le malo spremenilo na bolje.

Spisek je delala in rabila za svoje vladanje stara komunistična oblast. Nanj je po mili volji uvrščala tiste in toliko ljudi kot se ji je zazdelo za svojo dnevnopolitično rabo: „naredi spisek nasprotnikov, ki jih boš preganjal, da s tem zakriješ svoje grehe“.

Zato naj jasno in glasno poudarim: če lahko in moram trpeti tu med nami, Mačka, Polaka, Ribičiča in podobne, če lahko živimo s štiridesetimi še vedno živečimi slovenskimi „narodnimi heroji“, če lahko živimo še s 84.000 (!) drugimi nekdanjimi borci, potem lahko in moramo živeti še s temi devetnajstimi! To je zame temelj slovenske sprave.

Pri teh devetnajstih in vseh drugih, ki mislijo, da so med njimi, gre za žive ljudi, podobno kot pri drugih aktualnih situacijah trenutno v Sloveniji, na primer pri stečajih, le da imajo v tem primeru domači delavci vsaj svojo domovino, slovenski politični emigranti pa je zaradi spiska devetnaj-

stih še vedno nimajo. Slovenski politični emigranti so izgnani iz svoje domovine že dolgih 45 let. Gre za strašno „kazen“ ter za svojevrsten zločin oblasti, ki si je tako dolgo lastila monopol nad domovino. Zato je sedaj res že skrajni čas, da nova slovenska oblast to radikalno odpravi.

Naj tu še mimogrede omenim, da prihajamo v teh dneh celo v tako absurdne situacije, da o „spisku 19 vojnih zločincev“ odločajo takšni ljudje, kot je namestnik javnega tožilca Republike Slovenije Stane Igljč (glej v Večeru 14. 7. 1990 skrajno sprenevedajoč intervju z njim prav o tem spisku pod naslovom „Domobranci — vojni ujetniki ali ne,“). Stane Igljč se je prav te dni omenjal v zvezi s pobjem osmih kmetov v šentpavlu 4. 7. 1945. Človek, ki je tako obremenjen s svojo preteklostjo, ne more odločati o domobrancih. Nikakor ne morem razumeti, kako se ob teži takšnih dogodkov, kot so se zgodili takoj po vojni, nekdo upa sprenevedati ob takšnem psevdoprnem vprašanju, kot je, ali so bili domobranci vojni ujetniki ali ne?! O tem naj odločajo mlajši in nevtralni ljudje.

Mogoče še misel k prireditvi v Rogu, ki je prav zaradi tega spiska imela veliko pomanjkljivost. Manjkal je namreč glavni subjekt te prireditve, to pa so preživeli domobranci ter politično vodstvo v izgnanstvu — Slovenski narodni odbor. Nihče jih ni niti povabil, kaj šele, da bi kakšen njihov predstavnik uradno prišel. Kljub obstoječemu kriminalnemu spisku.

S kvaziprevidnostno tezo, da je v primeru Vinka Levstika ter vseh drugih ne prisotnih iz tujine šlo za preventivno onemogočanje incidentnih situacij, se prav tako nikakor ne morem strinjati. Naj ponovim še enkrat, gre za žive ljudi, ki so bili s svojim izgonom že več kot preveč „kaznovani“, da bi jih še naprej lahko žrtvovali za takšne bojazni in „bojazni“. Pri takšni situaciji, kot je bila prireditve v Rogu, je tveganje samoumevno. Kolikor poznam naše emigrante, vem, da možnosti za kakršenkoli revanšizem zaradi njihove prisotnosti ne bi bilo.

Z revanšizmom manipulirajo (za zdaj uspešno) le dosedanji oblastniki komunisti ter njihovi podrepaniki, najožje politično vodstvo bončevske organizacije.

Ta komentar lahko pospreim z grenkim spoznanjem, da človek postane nedemokrat tudi v primerih, ko ti nekdo z absurdi onemogoča demokracijo.

Ivo Žajdela, „Demokracija“, 31: 7.

NE OPUSTITI NIČESAR IN STORITI VSE, KAR JE V ČAST BOGA, V DOBROBIT NARODA IN V KORIST DOMOVINE, PA OPUSTITI VSE IN NE STORITI NIČESAR, KAR NI V ČAST BOGA, V DOBROBIT NARODA IN V KORIST DOMOVINE. — TO JE DANES, KOT VČERAJ, KOT V BODOČNOSTI, EDINO VELJAVNO VODILO, EDIN REŠILNI PROGRAM IN EDINA PRAVILNA IDEOLOGIJA ZA SLOVENIJO.

DRSK

Razmišljanje ob lipi sprave

Alenka Gerlovič se je v Delu 30. junija zavzela za to, da naj predsedstvo Slovenije razglasi abolicijo za tiste domobrance, ki so naredili kakšen zločin med vojno, in za tiste partizane (ali še natančneje: oznovce in knojevce), ki so ga naredili po vojni množično nad razoroženimi ujetniki.

Tudi sam sem absolutno za abolicijo — za vse po vrsti. Nisem pa za poenostavljanje, še manj pa za takšno: domobranci med vojno, partizani po vojni, a!j pa: „oboji imajo na vesti zločine“.

Vse to je resnica, vendar pa še zdaleč ne vsa. Iz sestavka Gerlovičeve izhaja, kot da so zločine med vojno počeli samo domobranci, partizani pa ne (ti da čele po vojni z množičnimi likvidacijami).

Resnica in samo resnica je dosti bolj kruta. Od jeseni 1941 do poletja 1942, še posebej pa spomladi in poleti 1942, so partizani oziroma komunisti, če hoče kdo natančneje, prek VOS, narodne zaščite in partizanskega vovodstva pobili na desetine golorokih Slovencev, celo cele družine z otroki vred, kar je bil neposreden vzrok za organiziranje vaških straž oziroma protirevolucije (s tem pa se je začela tudi državljanska vojna in hkrati „narodna izdaja“).

Brez tega komunističnega terorja od jeseni 1941 (VOS) do poletja 1942 je vse pisanje o posledicah državljanske vojne eno samo sprenevedanje, še posebej v sestavkih tistih, ki v spravi vidijo nekakšno zaroto. Zato: sprava in abolicija, seveda, absolutno (kajti komunisti so 45 let več kot dovoij dušili kakršnokoli spravo, celo nasprotno, razdor so povzročili in ga vseh teh 49 let neprenehoma gojili), vendar pa tudi resnica.

Naj Gerlovičevi povem, da Kučanovih komunistov pokol domobrancev res ne bremeni neposredno, bremeni pa jih ves ta totalni iracionalizem obstoja slovenske politične emigracije in tistih 19 (ali 22), ki bodo zaradi vojnega zločina aretirani, če prestopijo mejo.

Nasploh je v prispevku Gerlovičeve cel kup zelo majavih mnenj. Na primer tisto, ki izhaja iz teze: „domobranci so sodelovali s Hitlerjem, komunisti pa s Stalinom, ki ni bil nič manjši zločinec“. K njej namreč doda nekakšen „zgodovinski trenutek“, češ tudi Churchill (kot „velik protikomunist“) je sodeloval s Stalinom. Seveda je, samo da je on zaradi večno znanih „angleških koristi“ le sodeloval, naši komunisti pa so iz Stalinove Sovjetske zveze in stalinizma izhajali, saj so se pred vojno v Sovjetski zvezi sočali ter stalinistične metode po učbeniku VKP(b) leta 1941/42 doobra prakticirali v Sloveniji. V isti številki Dela neki Franc Zavasnik (Božič) postavi celo sprenevedavo vprašanje par excellence: „Zakaj se je bela garda razvila samo na Dolenjskem v Suhi krajini in na Notranjskem?“

Če nekdo piše o toliko desetletij zamolčevanih zločinih VOS in partizanskega vovodstva, ga ne moreš zato kar tako lopniti po glavi z zgodbo o nacifašizmu. Zakaj še danes ni nobene resne literature o VOS, o narodni zaščiti, o VDV, o OZNI in o KNOJ (pa tudi o UDBI vse do današnje SDV)???

To toliko, da bo manj sprenevedanja, in da bo na podlagi prejšnjega velikega vprašanja bolj jasno, kaj je bila komunistična partija!

Alenka Gerlovič se sprašuje, ali smo Slovenci mar „psihiatrični primer“, ker „uprizarjamo obrede sprave“ med vsemi generacijami. Psihiatrični primer bi bili v nasprotnem primeru, če bi se še naprej pustili sprenevedati. Zločine domobrancev in „črne roke“ ste napihili do skrajnosti, sedaj, ko pa se morajo „stvari postaviti na svoje mesto“, pa je nenadoma ogenj v strehi. Vse preveč je bilo v teh mesecih frazarjenja o tem, naj „pustimo preteklost in naj se raje ozremo v prihodnost“. Hvala lepa za takšno prihodnost, kjer me bo še naprej dušila nepokopana in neresnična preteklost. Vedno je bilo in bo, vsaj upam, da je tako, da se prej ali slej mora vse razčistiti.

Tabu, prepoved in podobno človeka dušita, „dogodek“ ali „proces“ mora postati javen (poznani vsem zainteresiranim) šele takrat so lahko prizadeti sproščeni. Sicer pa mi ta moralizatorski način pisanja nikakor ni všeč, saj bi morale biti te stvari samoumevne. Ampak kaj, ko pa niso!

Ivo Žajdela,

Ljubljana

(Delo, 6. julija 1990)

IZ OBISKA V ZDA IN KANADI

Ob proslavah 45. obletnice pokola domobrancev

V soboto dopoldne, 26. maja, smo pristali v Chicagu: Savo, Ivan in jaz. Na letališču so nas pričakali predsednik Ludvik Kolman, njegova žena Marija in Marička Kadunc s slovensko zastavo, ki je bila znak spoznanja in prisrčnosti. Kako lepo je, če te nekdo pričakuje, posebno na tujem. Če pa te sprejme dober, iskren prijatelj in ti ponudi dom z vsem udobjem in oskrbo in postrežbo, srce ne najde izraza zahvale. To smo občutili v gostoljubnem Kolmanovem domu.

Naslednji dan, v nedeljo so nas peljali na prijateljsko srečanje v Triglavski park, skozi lepo Waukegansko okolico urejenih domov, zoranih polj, valovite, z gozdovi obrobene pokrajine.

Ob vhodu v Triglavski park smo se ustavili ob domobranskem grobu s skalo in rožami posajenim.

Že so nam prihajali naproti dobri stari prijatelji: Ivan in Vida Jakobš, Franjo in Minka Mejač, Ivan in Marija Bambič, Dari Strmšek, Mimi in Mirko Vodišek, Glavič, Jože Smolič, Joško Cimermančič, Virantovi. Po dolgi odsotnosti časa smo se spoznavali in obujali spomine težkih dni, ki so nas povezali v bratstvo. Vse je ponovno oživel, tudi tisti, ki jih ni več.

V čudovito lepem in skrbno negovanem parku, ob jezercu s cerkvico in rožami, pa pri bogato obloženih mizah, kramljanja, pesmi in veselih dovtipov kar ni moglo zmanjkati.

Naslednji ponedeljek, na „Memorial day“ je bila v parku domobranska proslava.

Predsednik doma Triglav, Edvard Jakoš — sin borca Ivana — je pozdravil vse navzoče in goste. Sv. mašo je daroval rev. Gole, kjer se je spomnil in nam stavil za zgled veliko žrtev naših pomorjenih bratov. Pri maši je pel zbor Triglava pod vodstvom ge. Mare Kolman.

Po maši je g. Glavič podal nekaj globokih uvodnih misli v slovensko tragedijo, nato so pevci občuteno zapeli: „Vigred se povrne“.

Skupina iz Chicaga, pod vodstvom g. Jožeta Rusa je doživeto podala recitacije: „Sen o vrnitvi“, „Vrnjeni v maju govori Bogu“ in „Palme mučeništva“.

Sledila je odločna beseda g. Ludvika Kolmana: „Nihče ne more storiti več za bližnjega, kot darovati lastno življenje! To žrtev so doprinesli naši pobiti soborci. Naj bi se jih nikoli ne pozabilo.“

Ivana so povabili za slavnostni govor, v katerem je skušal nakazati stisko okupiranega in razkosanega naroda, katero je izkoristila KP za svoje sebične, krvave načrte, z vsemi sredstvi. Po drugi strani pa narodov odklon in obrambo pred komunističnim nasiljem.

Po proslavi je sledilo bogato kosilo, nato pa veselo razpoloženje do poznega popoldneva.

Pod večer smo se odpeljali v Milwaukee, kjer smo bili gostje lepega, gostoljubnega Jakošovega doma. Naslednji dan smo si oledali mesto ob jezeru Michigan, Sv. goro (Holy Hill) na lepem razglednem griču, kjer je dostop do gornje cerkve z dvigalom. Zanimiva je zgodovina svetišča, katera je prikazana v slikah v prezbiteriju. Značilnost je tudi, da so v cerkvi odstranili spovednice.

Pod večer smo obiskali prijazni dom borca, prijatelja Ivana Bambiča. V njegovi „vinski kleti“, ob dobri „dolenjski kapljici“, je bil zopet zbran ves „štajerski bataljon“, ki nas čaka pod Gorjanci.

Naslednji dan smo šli s Kolmanovimi na romanje „na ameriško Brezje“ - Lemont, kjer nas je prijazno sprejel opat pater dr. Vendelin.

Pred Marijo Pomagaj je daroval sv. mašo za vse naše drage in srečno potovanje, nato pa nam razkazal veliki, lepo urejeni gozdni park in pokopališče, kjer počivajo patri in bratje pokojni slovenski frančiškani in med njimi naš veliki škof, dr. Gregorij Rožman. Kar sama so klonila kolena v poljub groba velikega Slovencea in narodovega klicarja v zmedi časov.

V imenu argentinske slovenske skupnosti smo mu položili na grob slovenski šopek.

Po ogledu nas je pogostil p. dr. Vendelin z bogato zakusko v družbi zlatomastnika p. Fortunata Zormana ter p. Bernardina dr. Sušnika. Vsi so naročali prisrčne pozdrave vsem Slovincem v Argentini.

Naslednji dan pa nas je požrtvovalna ga. Mari peljala na ogled mesta Waukegan, s svojimi bogatimi rezidencialnimi okrožji. Zanimiv je bil obisk prekrasne arhitekture orientalskega sloga „Templa miru“. Ustavili

smo se tudi na pokopališču srbske skupnosti z velikim spomenikom generalu Draži Mihajloviću v cerkvi pa z grobom kralja Petra II. in srbskega nadškofa. Prav tako smo si ogledali v Liberville čudovito umetnino nove pravoslavne cerkve, pred katero je bil še sveži grob princa Andreja.

Ko smo se vrnili, nas je presenetila z bogato večerjo prijateljica gđ. Marička Kadunc.

Naslednji dan smo se s Kolmanovimi podali na potovanje v Kanado, z udobnim, razkošnim avtom Kolmanovega sina Lukita in „spretnim vozačem“ gospe Mari, skozi prometni Chicago, Detroit, preko polj in gozdov do Windsorja v Kanadi. Tu nas je že čakal prijatelj Ferdo Martinčič, ki nas je popeljal v svoj prijazni dom, kjer nas je sprejela skrbna, dobra ga. Mimi s sinom in vnuki.

Po ogledu Martinčičeve tovarne pohištva in razkošne, moderne sínove hiše, nam je ga. Mimi postregla z obilno večerjo, ki se je ob kramljanju zavlekla pozno v noč. Naša gostiteljica je živo zanimalo življenje v Argentini, na katere sta še vedno tesno pripeta. Vsem sta izročala pri-srčne pozdrave.

Naslednje jutro smo nadaljevali pot do Toronta, kjer je nas čakal naš dobri prijatelj Jože Pogačar s svojo črno limuzino.

Dospeli smo ravno do spominske sv. maše našim žrtvam, ki je bila v Slovenski cerkvi Brezmadežne. V krasni cerkvi, modernega sloga, ob veliki udeležbi rojakov, je pevski zbor ob ubranih melodijah poudaril svečanost spomina. In vodja obreda prijatelj Stanko Pleško je ob strani oltarja, povedal zbrani množici, da je sv. daritev za pok. škofa dr. Gregorija, generala Rupnika in naše mrtve junake.

Po maši je bilo srečanje s številnimi prijatelji in borci, na kar so nas povabili na slavnostno večerjo v razkošno slovensko restavracijo „Lipa“, last prijatelja Tomšiča in sinov.

Predsednik Tabora Toronto, prijatelj Stanko Pleško, je pozdravil goste iz Argentine in ostale: Kolmana z ženo, Slaka z ženo, Palčiča z ženo, Kozina z ženo, Pogačarja z ženo, dr. Kuka, Jamnika, Tomšiča, štih, Pepelnaka, Golobiča, Dejaka, Koželja ter pričel razgovor o našem zadržanju na dogodke v domovini in o spravi. Razvila se je živahna debata dolgo v večer.

Našim prijateljem smo se zahvalili za prijazno vozilo, za enotnost pogleda na razvoj v domovini ter obljubili, da bomo te zdrave misli ponесли soborcem v Argentino.

Prijatelja Savota je Jožko Golobič odpeljal na svoj dom v Olshavo, z ženo in Ivanom pa sva bila gosta pri Pogačarjevih v Torontu.

V nedeljo — Binkošti — smo prisostvovali sv. maši v drugi slovenski cerkvi pri Mariji Pomagaj. Tam smo se zopet srečali z mnogimi prijatelji in znanci. Vsi skupaj z Golobičem smo bili povabljeni v gostoljubni dom dobrih prijateljev Matije in Ivanke Gimpelj iz Olshave. Čas nam je bil tudi tu skop, ob tolikih spominih, posebno ge. Ivanke iz domače vasi in Jožka Golobiča iz Gorjanskih dni.

Popoldne pa sta nas Jože in Emica Pogačar zapeljala na dobro uro oddaljeno slovensko lovsko pristavo. Zelo idilična velika planjava, obkrožena z gozdovi vsakovrstnih dreves. Velika trinadstropna, prostorna lovska hiša alpskega stila, z gostinskimi prostori in prenočišči, okrašena z lovskimi trofejami, kanadsko in lovsko zastavo. Bilo je mnogo rojakov, stare in nove emigracije, ob pogrnenih mizah in na veselem plesišču ob zvokih orkestra Slaka iz domovine. Čudno pa se mi je zdelo, da nihče od gostov, če že ne od prirediteljev, ni pogrešal naše slovenske zastave. Zaman smo se ozirali po stavbi in po veseličnem prostoru — nikjer slovenskih barv v „slovenski lovski farmi!“ Ko sem končno vprašala enega izmed odbora, mi je odgovoril: „Tu se ne gremo politike!“ Sklepala sem, da so morda Slak in muzikantje zahtevali zastavo z zvezdo, kdo od odbora pa brez zvezde. — Pa se pritožujemo, da veliki narodi barantajo z našo usodo, kako ne, če niti sami ne vemo, kje smo!

Zvečer smo šli z našimi prijatelji na ogled mesta Toronta v tisočeri h otenkih prelivajočih se barv luči „dawn tauna“, z razkošnimi trgovinami in poslopji astronomske arhitekture, parki tisoč in ene noči, mirno urejenega prometa s križajočimi se nadvozi. Po pločnikih ljudje, ki se jim ne mudi, nad mestom spokojnost, ki je niso trgale zavijajoče policijske sirene. Kako všeč mi je bil ta obraz urejenega, elegantnega, velikega severnjaka.

Naslednji dan smo obiskali našo veliko prijateljico in dobrotnico Rožmanovega doma, go. Tončko Valant, prav tako iz domače vasi. Pri njej smo „našli“ Francko iz Loškega potoka s katero smo delili težave taboriščnih dni. Tako domače in prijetno je biti z osebami, s katerimi so ovita mladostna doživetja.

Popoldne nas je obiskal jezuit, profesor dr. Jože Plevnik, sošolec iz spittalske begunske gimnazije. To je bilo zopet spominov na skromne, a lepe dni iskrenega prijateljstva.

Prihitela sta na obisk tudi naša prijatelja in velika dobrotnika Rožmanovega doma ga. Francka in Riko Ziernfeld, z vedno skrbjo za naše potrebne.

Gostoljubni Pogačarjevi so vsem pripravili izbrano večerjo, ob zanimanju vseh za življenje rojakov v Argentini, kjer smo prikazali razmere inflacijske dobe.

Zvečer pa smo bili povabljeni na sejo „Slovenskega kanadskega sveta“, ki mu predseduje profesorica Lapanje, tajnik pa je Ciril Pleško. Tema je bila Slovenski dan in prihod Ivana Omana iz domovine. Osebo nas je zadovoljilo tehtno, smotno, jasno podajanje predstavnikov različnih organizacij in gibanj, strno spoštovanje različnih mnenj, skladno demokratična odločitev predlogov. Zahvalili smo se uglednemu odboru za povabilo in jim izrazili željo vsega uspeha v tej slovenski severni trdnjavi, v čim pogostnejši povezavi med nami vsemi za naš obstoj enotno delo in oporo rojakom dobre volje doma, ki se bore za pravo slovensko svobodo. Predsednica prof. Lapanje je v imenu vseh izročila tople pozdrave za vso našo skupnost v Argentini.

Naslednji dan smo se telefonsko najavili našemu nekdanjemu sošolcu,

nadžkofu Alojziju Ambrožiču. V prisrčnem pogovoru se je zanimal za naše osebno in stanje naše slovenske skupnosti v Argentini, želeč nam vsem uspeha in božjega blagoslova.

Naši dobri prijatelji Pogačarjevi so se nam ponudili, da nas spremljajo zopet preko meje do Clevelanda. Popoldne nas je Jože s svojo limuzino zapeljal do Urbančevih, kjer smo s prijateljem Petrom izmenjali glavne misli o delu naše emigracije glede na razvoj v domovini. Potem smo odšli na Pleškov dom, kjer smo bili gostje naših prijateljev Stankota in Anice. Ob splošnem zanimanju naših gostiteljev je prešel pogovor o naši borčevski organizaciji in našem zadržanju ob želji sprave nekaterih nasprotnih borcev. Ob dobri kapljici, krvavicah, in prijateljskem pomenku bi radi ostali do noči, pa je bila pred nami še dolga bela cesta do Hamiltona, kamor smo dospeli že skoro pod noč.

Prijatelj, borec Ivan Palčič nas je že čakal na cesti in nas povedel v Cerarjev dom, kjer so nam pripravili skupni sprejem ob številnih dobrotah. Zopet prisrčnost snidenja z iskrenimi prijatelji in dobrotniki Rožmanovega doma. Oživel so spomini, pripeti tam daleč doma na vse, ki so bili in jih ni ter na vse, ki smo se razšli.

V Hamiltonu smo se srečali tudi z našimi starimi prijatelji in sošolci iz Spittala, Marico in Tonetom Suhadolcem. Kako čudovito iskrena je toplota ob stiku rok s starimi dobrimi prijatelji.

Naslednji dan nas je prijatelj, borec Ivan Palčič zapeljal do „Slakovine“ v Thorld pri Niagarskih slapovih. To je izredno lepa, prostorna Slakova domačija, obkrožena s travniki, gozdovi, vinogradi, evetjem in malim jezerom. Odmaknjena je v tihoti narave, kjer se prelivajo melodije ptičjega petja, s šumečimi bori, kjer gnezdiijo lastavice in te čriček uspava v noči. To je košček Slovenije ob mogočini Niagari. Tu nam je bila na uslugo vsa udobnost in postrežba naših prijateljev Zofke in Florjana.

Drugo jutro smo se domenili s Slakovimi za obisk k ge. Albini Grum in na grob pokojnega Franceta v Rochestru. Pot je bila sicer dolga, vendar prijazna med vasicami in polji ob jezeru Ontario.

Prisrčno je bilo snidenje s prijateljico Albino, katera je nas povabila v razkošno restavracijo ob jezeru. Toliko je bilo spominov ob misli na pokojnega Franceta. Njegova prizadevanja, delo, študije, poznanstva in njegov nemirni duh na splošno. Obiskali smo ga na pokopališču, kjer počiva pod marmornato ploščo z imenom in datumom ob svežem cvetju, kjer se je umirilo — tako prekmalu — njegovo viharo srce.

Nemi smo stali v tišini grobov z mnogimi amerišskimi borci. Želeč mu pokoja v tuji zemlji, smo mu položili rdečih rož na mrzli marmor.

Že pod večer smo se vrnili zopet v Kanado, kjer so nas pričakovali z vsem gostoljubjem naši dobri prijatelji Kozinovi v Niagari. Njihov prijazen dom, ob srčni toploti ge. Anice in Franceta nam je nudil vso domačnost dobrih slovenskih src. Še bi ostali ob prisrčnem razgovoru s spomini na težke a lepe dni, pa je pozna ura velevala k počitku, že pripravljenem pri Slakovih.

Drugi dan smo se zbudili v krasno majsko jutro v svežini narave. Kmalu se je zbrala lepa družba prijateljev pri Slakovih: Kozinovi, Celestinovi, Cvetka Kukovčeva, Jože Pogačar, kar vse so Slakovi pogostili. Radi bi se še pomudili v tako prijetni družbi, pa je nas klicala dolžnost in pričakovali so nas prijatelji v Clevelandu.

Nekaj posnetkov, stisk rok, poljubi in naročila pozdravov za prijatelje v Argentini in že smo utonili za bregom ovinka.

Po štirih urah ugodne vožnje med zelenjem in griči smo dospeli do naših dobrih sosedov in prijateljev Vavpotičevih v Madisonu pri Genevi. Srečanje je bilo pristrčno, saj je med nami toliko spominov, intimnih, vaških, brezskrbnega otroštva. Pod večer sta nas dobra Mici in Blaž postregla z bogato večerjo in domačo kapljico. Tudi tu je bil razgovor prikrajšan, ker nas je že čakal sosed in prijatelj iz otroških let Tone ter nas odpeljal na svoj dom v Rock Creer ob lepem jezeru, kjer nas je že čakala in zelo prijazno sprejela njegova žena Greta. Ob okusnem pecivu in dobri kapljici razkošnega doma in pristrčnosti gostiteljev, naših prijateljev, ob taroku smo pozabili na pozno uro, ki nas je vabila k počitku.

Naslednji dan nas je našel dobri prijatelj France Dejak in nas povabil v Cleveland na razgovor k Omahnovim, kjer so že bili pripravljene „slavoloki“ cvetja in rožnih grmičev v lepem, bogato opremljenem domu Omahnovih. Savota pa je odpeljal prijatelj France Mavsar na svoj dom.

Zopet je bila miza polna dobrot in iskrena, topla prijateljska beseda pozno v noč.

Naslednji dan nas je France Mavsar povabil na „asado“ v svoj lepi dom. Popoldne pa smo se odpeljali na slovensko Pristavo k sobotno-večerni proslavi. Ob vhodu nas je pozdravila melodija domobranske pesmi, velik slavolok — Bog, Narod, Domovina s sliko generala L. Rupnika; na desni pa je bil napis: Ob 45-letnici pokola slovenskih domobrancev. Pot in prostor pred kapelico pa je bilo odeto v slovenske zastave. Ob desni velika plošča z imeni komunističnih morišč, ob njeni strani pa velik kip slovenskega domobranca. (delo neutrudnega umetnika in idealista Poldeta Omahna). Ob kapelici, z brezjansko Marijo Pomagaj v cvetju in lučih pa sta bili veliki sliki škofa Rožmana in generala Rupnika ob ameriški in slovenski zastavi.

Pred programom je bila seja Zveznega odbora, z zastopniki Kanade in Argentine.

Sobotni program je lepo pripravilo društvo Tabor Toronto. (Več o tem je v poročilu.) Čudovito lep je bil ta sobotni večer. Razsvetljena kapelica na Orlovem vrhu, obkrožena z gredo utripajočih lučk na tam daleč doma pripe-
tlih spominov. Spodaj pa je gorel kres junijske noči, kakor mogočna plamenica slovenske svobode, ki je vzplamtela iz nestrohnjenih src v slovensko noč sužnosti.

V nedeljo pa smo se zopet vrnili v nepregledno dolgi pogrebni koloni avtomobilov, s prižganimi lučmi, na slavnostni prostor Pristave, kjer smo doživeto prisostvovali lepo pripravljenemu slavju spomina.

Po proslavi je bilo srečanje z nešteti prijatelji in znanci še od doma, iz vetrinjskih dni, iz begunskih taborišč. Prireditelji so vabili na slavnostno kosilo, pa se kar ni dalo odtrgati od srečanj z neugaslimi spomini trdnega prijateljstva iz dni trpljenja in težkih preizkušenj.

S tisoč pozdravov z Argentino in z željami po zopetnem snidenju smo se pod noč poslovili od prijateljev in Clevelanda — močne slovenske trdnjave na ameriških tleh in se z omnibusom, z rojaki iz Milwaukeeja odpeljali „domov“ v Waukegan.

Naslednji dan pa smo bili gostje v lepem domu gostoljubnih Mejačevih Franja in Minke. V obujanju spominov smo osvežili dogodke revolucije v občinah Device Marije v polju in Dobrunjah. Ob ogledu prijazne okolice Milwaukeeja smo obiskali tudi novo moderno cerkev s farno šolo, kjer upravlja mladi pater Peter iz Slovenije.

Po kosilu pa smo bili povabljeni v Triglavski park, kjer so nam naši prijatelji prilekli poslovilno popoldne. Bilo je tako prijetno, iskreno, domače, ob prisrčnem pogovoru, veseli pesmi in dobrotah „tisoč in ene noči“, da je bilo slovo zares težko.

V imenu gostiteljev je prijatelj Ludvik Kolman dejal:

„Ko se ob takih priložnostih družimo prijatelji, ne sodimo, kaj je na mizi, temveč, kaj je v naših srcih — to nas druži. Ideja, ki je nas družila na frontah domovine, ta nas povezuje tudi na tujem in ničesar nas ne more ločiti. Bog, narod, domovina, je bila tista sila, ki je nas dvignila, proti breznarodnemu, ateističnemu nasilju, ta nam daje vztrajnosti na tujem, in ista ideja zmaguje v domovini, kjer nas čakajo naši pobiti bratje. Ponesite naše pozdrave vsem soborcem in našim dobrim ljudem pri vas.“

S pesmima „Pozimi pa rožice ne cveto“ in „Oj zdaj gremo“, smo se že pozno poslovili od Triglava in prijateljev.

Naslednji dan pa so nas Mari Kolmanova, Ludvik in Alenka z dvema avtoma spremili na letališče v Chicagu, kjer smo se poslovili zares. Le kdo je iznašel ločitev?

Polni lepih vtisov še vedno doživljamo prijetna slečanja in gostoljubja. Vedeli smo, da gremo k prijateljem, toda toliko prisrčnih in iskrenih sprejemov in gostoljubnosti, nam je bilo povsod v veselo presenečenje.

Prisrčna zahvala vsem in vsakemu posebej — za vse — naši dobri, iskreni prijatelji domobranci in domobranke!

Vaši: Pavla, Ivan, Savo

Nekateri se še vedno oklepajo preperelega komunističnega okostnjaka o „osvobodilnem boju“, ko je že napočil čas, da ohranimo pristno narodovo dušo, njegov življenjski živec in zdrave mišice. Napočil je čas, ko je treba pokazati moralni pogum, da sodobna mirna svetovna revolucija za vrednote BOG — NAROD — DOMOVINA, ki so jo za zgled vsemu svobodoljubnemu človeštvu sprožili slovenski domobranci v najbolj temnem obdobju naše zgodovine, končno postane last Slovenije!

XXII. REDNI LETNI OBČNI ZBOR ROŽMANOVEGA DOMA

Bil je 22. julija 1990 v Rožmanovem domu v San Justo za poslovno dobo od 1. 3. 1989 do 28. 2. 1990.

Peter Čarman predsednik te ustanove je začel občni zbor z molitvijo, nakar so podali svoja poročila odborniki.

Tajnik Jože Žerovnik je poročal o poslovanju ustanove. V tej dobi je umrl le en član Alojzij Leskovec, a pristopilo jih je pet. Ustanova šteje 229 članov. Zahvalil se je dr. A. Starcu in župniku Bidovcu za versko skrb v tem domu.

Blagajnik lic. Ivan Korošec je podal blagajniško poročilo. Posebno zahvalo je izrekel darovalcem, posebno gospem iz Kanade in ZDA, ki redno denarno podpirajo Rožmanov dom in se jim priporoča tudi v bodoče, saj v Argentini še vedno živimo v inflaciji in je nujno, da se to ustanovo podpre ne samo od zunaj, pač pa tudi med nami, da bo delo ustanove šlo dobro naprej. Ko je bil v ZDA in Kanadi jih je osebno obiskal in se jim zahvalil in tudi zaprosil, da po svojih močeh podprejo Rožmanov dom.

Peter Čarman je poročal o delu, ki se je naredilo v tem domu v tej poslovni dobi kot: popravilo glavnih vrat — nivelizacija, pleskanje jedilnice in sob, nova električna inštalacija v jedilnici, napeljava plinske peči in cevi za toplo in mrzlo vodo, nova centralna črpalka za vodo ter spomenik materi — delo tajnika Jožeta Žerovnika. V bodoče pa so predvidena sledeča dela: popravilo strehe in poprava cevi za toplo vodo ter nov galpon za shrambo predmetov.

Po teh poročilih je podal poročilo za nadzorni odbor Loboda Marjan st., nakar je bila dana razrešnica staremu odboru.

Volitve: predložena je bila le odborova lista s predsednikom P. Čarmanom in s tem je ostal isti odbor.

Pri slučajnostih je bila določena nova članarina, ki znaša letno 25.000 avstralov, a upokojenci plačajo le 15.000. Odbor je tudi pooblastil zavetiščnika Toneta Šušteršiča, da lahko pobira članarino.

Predsednik se je zahvalil: odbornikom, članom, dobrotnikom, mladini, kuharicam, materam in ženam iz San Justa, kakor tudi njihovi Zvezi a posebno dobrotnikom, ki nočejo biti imenovani. Bog lonaj!

Čarman se je zahvalil za ponovno izvolitev s prošnjo vsem, da še v bodoče vsi sodelujejo v korist Rožmanovega doma in zaključil občni zbor ob 12. uri.

SVET PRISOSTVUJE POSLEDNJIM TRZAVICAM UMIRAJOČE POŠASTI, KI SE IMENUJE KOMUNIZEM.

Francesco M. Bongiovanni, Hong Kong
TILME, št. 26, 26. junija 1989

Nikolaj Tolstoj:

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje)

Te množične umore skrbno, pripravljene in izvršene v tako ogromnem številu, je treba jemati kot zelo važen faktor za povojno pomirjenje v državi. Razumljivo je, da jugoslovanska vlada teh stvari ne smatra primerne za javno razpravljanje. Težje pa je razumeti molk zapadnih zgodovinarjev, ko pišejo o Titovem medvojnem delovanju in o končnem prevzemu oblasti. Približno angleška znanstvenica Phyllis Auty je v začetku vojne delala v jugoslovanskem oddelku BBC, v letih 1943-44 pa v Političnem obveščevalnem centru za Srednji vzhod. Za življenjepis o Titu je preiskala vse vire v Jugoslaviji in v svetu. Tito jo je sprejel v osebno avdienco in ji je brez obotavljanja ali zadrege odgovoril na vsa njena vprašanja in dajal vtis, da se za svoja dela ne boji nobene preiskave.

Autyno poročilo o masovnih umorih leta 1945 pravi tole: „Poznani okupatorjevi sodelavci — in Rankovičeva tajna obveščevalna služba je zbirala podatke skozi vso vojno — so bili prijeti, mnogi so bili obsojeni, nekateri ubiti.“ Z ozirom na število ljudi, ki so trpeli, je to popolnoma nesprejemljiv opis holokausta, ki se more primerjati z največjimi krutostmi te izredno nečloveške vojne. Jugoslovani, katerim je o tem dovoljeno govoriti, imajo bolj objektivne poglede. Milovan Djilas je bil tedaj višji član Titovega Politbiroja in njegov najožji sodelavec. Čeprav pri kakih večjih umorih ni bil soudeležen, je dostikrat pokazal svoj odpor in nevoljo. Takole piše:

Skupaj z Nemci so položili orožje tudi naši sovražniki, ki so sodelovali z okupatorjem in tako zvezali svojo usodo s fašističnimi silami — četniki, ustaši, domobranci in slovenski domobranci. Nekaj teh skupin se je zateklo k Angležem v Avstriji, ti pa so jih vrnili nam. Vsi so bili pobiti razen žensk in mladotnikov pod osemnajstim letom starosti. To so nam povedali tedaj v Črni gori in isto sem zvedel pozneje od tistih, ki so sodelovali pri teh nesmiselnih dejanjih jeznega maščevanja.

To ubijanje je bilo prava blaznost. Koliko je bilo žrtev? Kolikor sem slučajno zvedel od tistih, ki so to počeli, število presega 20.000, gotovo pa je manj kot 30.000, če vključimo vse te navedene skupine. Pobiti so bili ločeno, vsaka skupina tam, kjer so bili zajeti. Leto ali dve kasneje so se v Slovenskem centralnem komiteju pritoževali, da imajo v gotovih krajih probleme s kmeti, ker podzemne reke prinašajo na dan trupla. Pravijo tudi, da so se kupi teles, ki so trohnela v plitvih masovnih grobovih, tako napela, da je bil videz kot da zemlja diha.

Zgornja podrobnost se zdi malo pretirana, a je potrjena po originalni

priči. Stanislav Pleško npr. je eden od domobrancev, katere sta Keightley in Low 28. maja vrnila partizanom. Štirinajst dni je prebil v prehodnem taborišču v gradu v Škofji Loki. 14. junija je s skupino B (ali 2) moral peš v še strašnejše taborišče, v škofove Zavode v št. Vidu nad Ljubljano, od tam pa sta 22. junija zvečer z bratom skočila čez vrtno ograjo. Potem sta se skrivala več kot štiri leta, 29. junija 1949 pa sta vdrugič prišla v Avstrijo.

Prve tedne po begu iz št. Vida se je skrival v okolici Ljubljane, nekaj kilometrov od Brezarjevega brezna, kjer so poklali večino domobranskih ranjencev. Nastopila je huda vročina in on se tega spominja:

V okolici je bil tak smrad (to je bilo v dobrovski dolini), da ga ljudje niso mogli prenašati... Niso vedeli, kaj je, vpraševati ni nihče upal, samo spogledovali so se... Bilo je nekaj strašnega... Tudi sam je dihal tisti zrak...

Nekako dvajset let pozneje je že v Kanadi bral „Odrpte grobove“, dokument št. 17, kjer je v „Pričevanju šestih domobrancev o množičnem pokolu domobranskih ranjencev in četnikov nad Brezarjevim breznom na Glinici pri Ljubljani“, bral med drugim:

Kmalu po tistih dneh je začelo deževati, vode so narasle in preklale cementno ploščo nad množičnim grobom. Pitna voda v Ljubljani je bila zastrupljena, da se je živina ni dotaknila. Komisija, ki je vodo pregledala, je ugotovila vir zastrupitve, a je morala molčati, izdala pa je odlok, da se brezno takoj odpre in „iz zdravstvenih razlogov izčisti“. Slovenski poročevalec je dejstvo z lažjo prikriil, ko je pisal, da je higienski urad prepovedal kopanje v Glinščici, Gradaščici in Ljubljanici, ker so vodo zastrupili domobranci. Prebivalci Ljubljane so dobro razumeli, kaj se je moralo zgoditi. Potem so oblasti poslale dvesto nemških ujetnikov, ki so izvlekli telesa iz brezna in jih pokopali nekaj sto metrov više v gozdu, v majhni vdolbini pod Toškim čelom. Ko so nemški ujetniki delo opravili, so jih pobili, da bi tudi drugi narodi ne zvedeli za ta zločin. Le enemu se je posrečilo pobegniti in je kmetu, ki mu je dal civilno obleko zaupal celoten potek, pojoja... (Franc Ižanec: Odrpti grobovi, št. I., str. 21 do 26).

Djilas ne samo da priznava resnico o množičnih umorih, ampak postavlja tudi vprašanje odgovornosti:

Kdo je izdal ukaz za to totalno uničenje? Kdo ga je podpisal? Jaz tega ne vem. Verjetno da pisanega ukaza za to sploh ni bilo. Če pomislimo na strukturo oblasti, da vsako povelje pride od zgoraj navzdol, je nemogoče misliti, da bi kdo podvzel kaj takega brez pristanka od zgoraj. Tedaj je prevladovala strast maščevanja. Centralni komitet tega ni odločil. In kaj, če bi? Centralni komitet bi brez dvoma soglašal s tistimi na oblasti. Tam nikoli ni bilo glasovanja. Tudi jaz bi soglašal — morda s

pomislekom, ki ne bi ogrožal moje revolucionarne zavesti, moje pripadnosti partiji in moje solidarnosti z vodstvom. Kakor da ni bilo nobene pravice, resnice in usmiljenja izven ideologije, partije, podivjanih ljudi, in nas voditeljev, ki smo bili bistvo vsega! Mi tudi nismo o tem govorili, ne v Centralnem komiteju, ne privatno med seboj. Nekoč sem v splošnem razgovoru — bilo je že po prelomu s Sovjeti, leta 1948 — pripomnil, do smo šli takrat malo predaleč, ker so bili med pomorjenimi tudi taki, ki so bežali samo iz ideoloških razlogov.

Tito me je zavrnil kot da je že zdavnaj prišel do tega, ne preveč tolažilnega zaključka: „Opravili smo enkrat za vselej! Kaj hočemo... imeli smo pač taka sodišča...“

V vetrinjski cerkvi je spominska plošča, za katero so prispevali begunci iz Amerike, na kateri je vklesano besedilo:

IN HONOREM B. MARIAE VIRGINIS
PROFUGI EX SLOVENIAE, FRATRUM
MEMORES HINC IN MANUS INIMICORUM
A. D. MCMXLV TRADITORUM.
DE TRANSOCEANIS TERRIS RENOVATIONI
HUIUS TEMPLI PARTEM GRATI TRIBUERUNT.

V čast blaženi Devici Mariji

slovenski begunci

spominjajoč se bratov

ki so bili od tu izdani sovražnikom

leta Gospodovega 1945

so iz prekoceanske zemlje

za prenovitev te cerkve

v zahvalo darovali.

Brez dvoma bo nekega dne postavljen spomenik, ne le sredi Ljubljane, ampak tudi na grobu padlih, na gozdni jasi v Kočevskem Rogu.

Da bo zadoščeno pravici, bodo tam imena ne samo Josipa Broza (Tita), ampak tudi imena vseh njegovih glavnih britanskih sodelavcev, brez katerih skrite pomoči bi te tragedije nikoli ne bilo.

PREDAJA KOZAKOV

„Germagen Radionoff je bil včeraj evakuiran s kozaškimi častniki. On ni ruski državljani in je petnajst let živel v Parizu. Njegova družina je v Franciji in izgleda, da je bil v kozaško taborišče postavljen po pomoti. Nam lahko kaj svetujete? Zelo verjetno je v tistem taborišču večje število oseb, ki niso ruski, to je — niso sovjetski državljani. Kakšen je njihov položaj?“ (Lieutenant-Colonel Alec Malcolm, commanding the Eighth Argyll Sutherland Highlanders, to Brigadier Geoffrey Musson, 29 May 1945.)

Medtem ko so maja in junija 1945 poročila letala med Caserto, Londonom in Washingtonom, so se dogodki v Avstriji razvijali po svoje, v nasprotju z odločitvami, ki so bile sklenjene na višjih mestih. Glavni problem te skrivnostne in tragične zgodovine je nasprotje med stvarnimi dogodki in dokumenti, ki jih določajo ali opisujejo. Včasih se zdi, da se nanašajo na dva različna svetova. Če in do kakšne mere te razlike izvirajo iz zmedenosti, pomote ali načrtno, upamo, da bo v gotovem času dokazano.

Ko je Štab Zavezniškega poveljstva na svoji seji razpravljalo o usodi Jugoslovancev in Kozakov, ki so bili v rokah 5. korpusa v Avstriji, so 26. maja zvedeli, da je Alexander odobril „prevoz Kozakov sovjetskim vojaškim oblastem po suhem“. Sčasoma so se zavezniški poveljniki začeli s to mislijo strinjati, ker je bila usoda Kozakov v glavnem določena že na Jaltski konferenci skupaj z vsemi ujetimi ali osvobojenimi sovjetskimi državljani. Kar se tiče Jugoslovancev, so bila določila izrazita in jasna od Jugoslovancev ne sme biti nihče vrnjen proti svoji volji, ne glede na dejstvo, da so jih 900 že vrnili.

Spomnimo se, kako so se Domanovi Kozaki, Kazaški stan, povlekli iz Tolmina v Severni Italiji preko Alp v Avstrijo, kjer so se predali 36. pehotni brigadi, kateri je poveljeval brigadir Geoffrey Musson. Poleg teh je bilo z njimi še 4.000 kavkaških beguncev, katerim je poveljeval nekdanji carski general sultan Kelich-Ghirei. Vsi ti so bili začasno nameščeni v Dravski dolini, na ozemlju med Lienzom in Oberdrauburgom, v dolžini kakih petnajst milj. Bataljon, ki je bil odgovoren za vzdrževanje in varstvo taborišča, Eight Argyl and Sutherland Highlanders, ni bil obveščen, kako dolgo bodo Kozaki ostali tu, in uprava je bila postavljena za nedoločen čas, dokler pristojne oblasti ne pridejo do odločitve, kje jih bodo končno naselili.

Upravo je vodil mladi častnik, major Rusty Davies. Ko se tega spominja, se mu zdi, da se je stvar vlekla mesece brez vsakršne spremembe, tako se je vživel v svojo službo. Družinsko življenje, šola, časopisi, bogoslužje in športno življenje so delali taborišče bolj podobno kmečki vasi kot pa taborišču za vojne ujetnike. Naselje je imelo svojo policijo, sicer pa so se gibalno popolnoma svobodno. Generali kot Krasnov, Domanov, Shkuro in drugi visoki kazaški častniki so stanovali v mestu Lienz, v bližini polkovnika Malcolmja in njegovih oficirjev. Posamezni Kozaki so lahko prosto hodili po dolini ali v mestu Lienzu in tega ni bilo mogoče preprečiti. Problema pobegov ni bilo, ker — od kod ali kam pa naj beže!

Seveda je bilo med Kozaki samimi dosti govorjenja in ugibanja o tem, kam bodo končno preseljeni. Nekateri so si domišljali, da se bo na obsežnem britanskem imperiju nekje že našel prostor, kjer se bodo naselili in tam živeli po svoji tradiciji. Daleč bodo od svojih ljubljanih step, bodo pa varni pred povsod navzočo NKVD (pod katerim imenom je bila KGB takrat poznana). Ko so o tej najbolj važni zadevi vpraševali Rusty Daviesa, jim je po pravici olgovarjal, da o tem ve toliko kot oni sami in da mora poslušati ukaze kot vsi drugi.

Daviesov poveljnik, polkovnik Malcolm, tudi ni vedel več kot Davies. Bil je dober in odločen oficir, toda po štirih letih bojevanja ni našel časa za politiko, četudi bi ga zanimala. Na Ruse (Sovjete) je gledal s posebnim spoštovanjem, kajti le malo Angležev je tedaj bilo drugačnih misli. Tega se je leta 1978 takole spominjal:

Dogodki v Lienzu so se odigrali manj kot tri tedne po šestletni vojni. Reakcija na svetovne dogodke je bila takrat drugačna kot je danes, po triintridesetih letih miru.

Poleg tega soglašam... da smo se nagibali k prijateljstvu z Rusi (Sovjeti), ne samo zaradi levičarske propagande, ampak tudi iz praktičnega vidika: Rusi so se dve leti borili v Evropi izredno junaško in brez njihovih naporov bi mi nikoli ne stopili v Evropo in bi verjetno vojno izgubili. Rusija je bila naš življenjski zaveznik in tega mišljenja ni mogoče spremeniti v treh tednih.

Vendar to še ne pomeni, da je Malcolm gledal na Kozake sovražno; imel jih je za neizogibne žrtve vojne, ki tega najbrž niso zaslužili. Njihova bodočnost ni bila njegova skrb, njegova naloga je bila poštena uprava, da so bili vsi zadostno hranjeni in disciplinirani. Dokler ne dobi drugačnih navodil, bo tako delal po svojih najboljših močeh.

Medtem ko so Kozaki v Lienzu in drugod začeli urejati svoja stanovanja po barakah in šotorih, so v Celovcu in Caserti razpravljali o njihovi usodi. 13. maja je Macmillan priletel na poveljstvo 5. korpusa in Keightleyu dal „ustno povelje“ repatriirati vse Kozake, vključno „bele“ emigrante, ki niso spadali pod Jaltsko pogodbo. Tega in naslednjega dne je s 5. korpusom naredil načrt, s katerim je prevaral Osmo armado in poveljstvo AFHQ s pretvezo, da so vsi Kozaki sovjetski državljani, obenem pa je prikril dejstvo, da so Sovjeti 10. in 11. maja zahtevali njihovo vrnitev. Od generala Robertsona je izsilil povelje Osmi armadi, da predajo „vse Ruse“ ki se nahajajo na njihovem področju.

Tedaj pa so operacije, narejene, da izpolnijo sovjetske zahteve, začele v težave. Field-Marshal Alexander je 17. maja vprašanje Kozakov predložil Štabu vrhovnega poveljstva in generalu Eisenhowerju. Jaltskemu sporazumu o vrnitvi sovjetskih državljanov se niso mogli izogniti, toda zavračanje in posebne prošnje bi jih morda le obvarovale usode, ki jim je bila določena. Ker je bil zamotani položaj Kozakov tako v rokah najvišjega vojaškega poveljstva, je postala Robertsonova naredba o hitri predaji Kozakov sovražniku nemogoča, ne da bi pri tem zadeli na delikatno vprašanje državljanstva. Tako je ta naredba, kot poznejše Keightleyjevo poročilo jasno pove, postala neizvedljiva. Ukaz, ki ga je 25. maja izdal Zavezniški glavni štab (AFHQ), se ni dosti razlikoval od Robertsonovega z dne 14. maja, vendar pa razveljavlja prejšnji (Robertsonov) ukaz.

Izgovor, pri katerem je Keightley prvotno vztrajal, je bil, da je predaja Kozakov Sovjetom nujna, ker je ozemlje njegovega korpusa prenatr-

pano. Vendar so se priprave vlekle zelo počasi, minile so prve krize in šele proti koncu meseca maja so bili pregnani čez mejo.

Z ozirom na Jaltsko pogodbo, tak je vsaj videz, Alexander res ni imel druge izbire, kot vso to množico sovjetskih državljanov vrniti v deželo, od koder so prišli. Toda ni verjetno, da je on ta problem gledal v tej luči. Kozaki so bili povečini del nemške redne vojske (Wehrmacht) in so se predali Osmi armadi pod običajnimi častnimi pogoji. Po sprejetih določitih Genevske konvencije so imeli pravico, da z njimi ravnajo kot z vsemi drugimi vojnimi ujetniki; če bi jih proti njihovi volji predali tretji sovražni sili in bi ti z njimi grdo ravnali, bi bil to resen prestopek proti določilom konvencije.

Vsekakor je neverjetno, da bi Alexander v enem in istem pozivu na Zavezniški štab govoril v prid Kozakom, obenem pa zagovarjal ukrep, da jih je treba s silo vrniti Sovjetom. Vendar so se priprave za vračanje v 5. korpusu začele v pričakovanju povelja, ki ga AFHQ še ni predvideval.

Kozaki v Dravski dolini okrog Lienza so bili na ozemlju 78. pehotne divizije, neposredno pa je bila zanje odgovorna 36. pehotna brigada. Kakor je razvidno iz vojaškega dnevnika 36. pehotne brigade, je brigadir Geoffrey Musson prvič zvedel za načrt predaje okoli 20. maja. V njem je zapisano: „Na Jaltski konferenci je bilo sklenjeno, da se vsi sovjetski državljani, najdeni na ozemlju, ki ga zasedajo Zavezniki, vrnejo v ZSSR. To dejstvo je bilo sporočeno poveljniku 36. pehotne brigade okoli 20. maja 1945.“

Naslednje jutro je general Keightley na poveljstvu 5. korpusa sklical sejo, kjer je vse divizijske poveljnike informiral o sklepu, da repatriirajo sovjetske državljane, ki se nahajajo na njihovih področjih. Kozake in Kavkazijce bodo prepeljali z vlakom v živinskih vagonih z njihovo prtljago vred. Razmerje ljudi do konj in vozov je bilo določeno: 10:3:1. Vsak vlak sestoji iz 21 živinskih vagonov in 9 odprtih; (vzemimo, da v vsak vagon gre 50 ljudi ali 8 konj, na vsak odprt vagon pa 4 vozovi), bo na vsakem vlakcu 350 ljudi, 112 konj in 36 konjskih vpreg.

Brez ozira na ozadje teh operacij, je nastalo vprašanje glede velikega števila nesovjetskih državljanov, ki so bili na ozemlju 36. pehotne brigade. Ker se odločitve Jaltske konference nanašajo izključno na sovjetske državljane — kako naj zdaj postopajo z drugimi? Pod pritiskom zmedenih bataljonskih, brigadnih in divizijskih poveljnikov se štab korpusa ni mogel izogniti temu problemu: „Na poveljstvo korpusa so prihajali mnogi primeri, ki so izražali resne dvome, če se gotove formacije grupe smatrajo za sovjetske državljane, kar se tiče njihove vrnitve direktno iz 5. korpusa v Sovjetsko zvezo. Poročilo 36. pehotne brigade o poznejši operaciji potrjuje, da še preden so zvedeli, da bodo vrnjeni, so Kozaki delali pogoste prošnje, tako ustne kot pisane, naj se zanje najde kaka druga rešitev, kot pa da jih predajo Sovjetom.“ Te prošnje, kakor tudi prošnja generala Petra Krasnova so bile oddane Angležem takoj po prihodu v Avstrijo, že drugi teden v maju.

V odgovor na neprestane prošnje je Toby Low, ki je bil brigadir generalnega štaba na poveljstvu Keightleyjevega 5. korpusa, izdal „definicijo o ruskem državljanstvu“, ki je bila poslana poveljstvom divizij takoj po korpusovi konferenci 21. maja. To je precej zmedeno splošno navodilo, ki brez kakšnega pojasnila od predaje izključuje Ruski korpus polkovnika Rogozhina, nato pa določa:

Naslednji bodo smatrani kot sovjetski državljani:

Atamanova grupa,

15. kozaški konjeniški korpus (vključno Kozaki in Kalmuki),

Oddelki generala Shkura,

Kavkazijci (vključno Mussulmen).

Ta seznam je čudno izbran in protisloven. Opisovanje je povečini nejasno in netočno, večjih skupin Domanovih Kozakov v Lienzu sploh ne omeinja, obenem pa od skupnega števila 25.000 izrecno izbere 1.200 mož generala Shkura. Z ozirom na dejstvo, da je 5. korpus imel točne podatke o različnih kozaških skupinah, je možno, da je bila zmeda in nejasnost narejena namerno, kar naj prepreči podrobnejšo preiskavo določenih enot.

Karkoli že je, splošen položaj bi moral biti jasen:

Posamezni primeri ne pridejo v poštev, razen kjer se to izrecno zahteva. V teh slučajih in v primeru ponovnih prizivov s strani oddelkov ali formacij (verjetno kozaških), se je treba držati sledečih navodil:

a) Vsak posameznik, ki je zdaj v naših rokah in je ob času, ko se je pridružil nemški vojski ali pomožnim četam na nemški strani, do leta 1938 živel na ozemlju ZSSR, bo smatran kot sovjetski državljani in kot tak premeščen.

b) Vsakdo pa, čeprav je ruske krvi in se je bojeval na strani Nemcev, ki po letu 1930 ni bil v Rusiji, do nadaljnjega ne bo smatran kot sovjetski državljani.

c) V dvoumnih primerih se bo s prizadetimi postopalo kot s sovjetskimi državljani.

S tem je jasno, da starih ruskih emigrantov ni bilo treba predajati Sovjetom, razen v slučajih, kjer bi bilo težko dokazati verodostojnost. Vendar so bili taki slučajji še bolj redki kot danes, ker so v vojnem času evropski ljudje zelo pazili na svoje dokumente; brez teh bi ne mogli potovati, bi ne mogli dobiti hrane ali prenočišča in, kar je še bolj važno, stalno jih je zasledovala Gestapo, za temi pa angleške vojaške oblasti. Kapetan A. P. Judge ki je bil službeno obveščevalni oficir pri 36. pehotni brigadi, je moral pregledati celotna begunska taborišča in je bil ob tem dejstvu zelo presežan. V nekem taborišču, ki ga je obiskal

...je ves dan pregledoval njihove dokumente in preiskoval njihovo preteklost. Tam je bilo vsega skupaj 120 oseb, moških, žensk in otrok, ki so bili razdeljeni na 19 različnih narodnosti, vključno češki državljani turškega rodu. Največja skupi-

na so bili „beli“ Rusi iz Francije in Belgije, ki so vsi imeli svojo „carte d'identite“ in „permis de sejour“. Dobro se spominjam moža, ki je delal v Romuniji pri Rdečem križu in je pri sebi še vedno nosil priporočilno pismo kapetana Mackenzieja za usluge, ki jih je v letih 1919-20 storil ruskim beguncem.

Tak je bil položaj 21. maja na poveljstvu 5. korpusa. Čeprav od AFHQ še ni bilo odločbe za vrnitev Kozakov, je bilo vseeno pričakovati odobrenja na podlagi splošnega mnenja, da so Kozaki kot sovjetski državljani vključeni v Jaltski sporazum. Obenem je bilo v 5. korpusu dobro znano, da je med Kozaki veliko število pomembnih osebnosti, ki niso sovjetski državljani. Brigadir Tryon-Wilson pravi, da je bil to med oficirji ves čas predmet pogostih razgovorov, vendar Toby Low temu ni posvečal nobene važnosti, čeprav je bila tako njemu kot njegovim kolegom ta življenjsko-važna razlika dobro znana.

Spominja se, da so v kozaških divizijah bili tudi Rusi, ki niso služili v ruski armadi in zadnjih 15 let sploh niso bili v Rusiji... med njimi so bili oficirji, ki so pripadali skupnosti „Belih Rusov“... Med temi so bili nekateri, katere so Sovjeti hoteli dobiti v roke (namiguje na seznam, katerega je brigadir Tryon-Wilson 11. maja prinesel iz Voitsberga)... V izdanih odredbah je bila razlika med obojimi vrstami ljudi zelo jasno začrtana.

Kakor hitro je prišla na dan novica, da je v načrtu predaja Kozakov, je poveljnik 78. pehotne divizije, ki bi moral izvršiti povelje, začel odločno ugovarjati. To je bil major-general Robert Arbuthnott, dedič starega škotskega plemstva. Toby Low se spominja Arbuthnottovega vročega protesta, „mi bi ne smeli biti del tega sramotnega dejanja“. On ni hotel poslati nikogar nazaj. Po njegovem mnenju je prav tako napak vrniti sovjetskega ali nesovjetskega Kozaka. Rekel je: „oba sta se borila za Nemce in jih bodo kratkoma pobili“.

Z ozirom na naredbo od 14. maja, v kateri general Robertson Osmi armadi naroča, „naj vse Ruse vrnejo sovjetski vojski“, se to lahko razume, da 5. korpus ni imel nobene izbire. Ta splošni izraz „vse Ruse“ je zelo sumljiva, prikrita zvijača, s katero so se hoteli izogniti pregledu o državljanstvu in tako izpolniti Macmillanovo „ustno navodilo“ Keightleyju, vrniti „ne samo Kozake, ampak tudi nesovjetske „bele“ Ruse“.

Ta prvi protest generala Arbuthnotta, kakor tudi drugih, ki so bili v zvezi z Jugoslovani v Vetrinju, je prišel na poveljstvo Osme armade. 21. maja je Osmo armado poslala poročilo na AFHQ, ki je že bilo citirano v zvezi z Jugoslovani, v katerem so zahtevali zastopnika, ki bi določil osnovna načela in odgovoril na posebna vprašanja v zvezi z državljanstvom.

Na poveljstvu 5. korpusa je bila situacija 21. maja zelo protislovna. Ti sto jutro je bilo na konferenci poveljnikov divizij rečeno, da so priprave za predajo Kozakov v teku. Istega dne se je general de Fonblanque iz štaba 5.

korpusa sestala s sovjetskimi oficirji, da uredi vprašanje transportacije bližajočega se premika. V principu je general Keightley na predajo pristal že teden dni prej, zato je brigadir Tryon-Wilson lahko rekel o de Fonblanque-ovem sestanku, da „so bili vsi konci že zvezani“.

Istega dne (21. maja) je poveljstvo Osme armade, ki o vsem tem očitno ni nič vedelo, vprašalo AFHQ, „kakšen je postopek za Kozake“. Prošnja sama je iz arhivov izginila, toda obstoj tega pisma namiguje, da so na poveljstvu Osme armade imeli občutek, da zaenkrat še nimajo pooblastila za predajo Kozakov.

Naj je to točno ali ne, Alexandrov odgovor je bil jasen. Naslednjega dne, 22. maja, je odgovoril Osmi armadi: „O odločitvi glede postopka na vprašanja v vašem pismu U 128 z dne 21. maja zdaj razpravlja glavno poveljstvo. To vam bo takoj sporočeno in ob prejemu boste lahko presodili, če še vedno rabite predstavnika, ki ga zahtevate.“ Obenem je izdal sledeča navodila:

- 1) Vse sovjetske državljane, katere lahko vrnete brez uporabe sile, naj vrne Osmi armada direktno.
- 2) Vse druge je treba umakniti na ozemlje 12. armade (pod oblast SHAEF).
- 3) Definicija sovjetskega državljanca je podana v pismu AFHQ pod šifro CR/3491/GI-British z dne 6. maja, poslano 15. armadni skupini; vaš dopis A 4073 z dne 21. maja, v katerem sprašujete o postopku za Kozake.

Namen tega Alexandrovega ukaza je še bolj jasen v tozadevnem poročilu njegovega ameriškega političnega svetovalca, Alexandra Kirka, ki je opolnoči 24. maja brzojavil Zunanjemu ministrstvu (State department):

AFHQ je dal britanski Osmi armadi navodilo, naj Kozake, ki so sovjetski državljani in jih lahko brez uporabe sile vrnejo Rusom, vrne Osmi armada direktno. Vse druge naj odpravijo na ozemlje 12. armadne skupine.

Končna ureditev za te osebe bo v soglasju s Krimsko pogodbo. Osmi armada je bila poučena, da morajo biti vsi, ki so po britanskem zakonu sovjetski državljani, vrnjeni; tisti pa, ki ni sovjetski državljan, ne bo vrnjen v Sovjetsko zvezo, razen če to sam izrecno želi. Po britanskem zakonu so sovjetski državljani tisti, ki pridejo izza meje Sovjetske zveze, kot je bila pred začetkom sedanje vojne. Oni pa, ki pridejo z ozemelj zapadno od teh meja, imajo poljsko ali baltiško državljanstvo, razen če je zanje dokazano, da so prostovoljno prevzeli sovjetsko državljanstvo.

Ta AFHQ odločitev izhaja iz Alexandrove prošnje od 17. maja, ko je generala Eisenhowerja prosil, naj on prevzame Kozake pod poveljstvo SHAEF. Na to pismo je Eisenhower 21. maja sporočil Alexandru:

Kot rezultat sestanka med generalom Macleod in Eberle je razumljivo, da je treba sovražnikovo vojaštvo hitro premestiti.

Predalo se je največ 150.000 sovražnikov, od katerih je približno 105.000 Nemcev... in 45.000 Kozakov, ki so še vsi popolnoma oboroženi... Kozaki pričakujejo, da bodo prestavljeni kot nedotaknjena organizirana skupina... Kozake spremlja še nadaljnjih 11.000 žena, otrok in starcev. Dokler teh oseb ne sortiramo in pravilno ločimo kot begunce, se z njimi postopa kot z vojaštvom, kateremu pripadajo.

Naslednjega dne, 22. maja, je Alexandrov poveljnik štaba, general William Morgan, odposlal to odločitev generalu McCreeryju na poveljstvo Osme armade:

Tajno. Osebno generalu McCreeryju od generala Morgana. Z ozirom na telefonski pogovor z mojim M. A. (tajnikom) ob 6. uri zvečer.

1) Premiki SHAEF na ozemlje 5. korpusa naj se uredi med 15. armadno grupo in 12. armadno grupo v sporazumu z navodilom Osme armade. Uredi Gruenther (Alexandrov US štabni oficir).

2) Imate dovoljenje, Kozake predati naravnost Rusom, toda — noben pritisk, ponavljam noben pritisk — naj se ne izvaja.

Osma armada in 5. korpus sta dobila navodila, naj začno s pripravami za mirno selitev Kozakov z ozemlja 5. korpusa:

Pot, določena za premik, je: Lienz-Vipiteno-Innsbruck. Želimo, da uredite premik čez vaš sektor te poti direktno z Osmo armado. Tretja US armada je v neposrednem stiku s predstavniki 15. armadne grupe in ti so zdaj na poveljstvu 5. korpusa zaradi podrobnosti premika.

Za Osmo armado: Ko uredite podrobnosti o potovanju, sodelujte direktno s 5. armado glede prevoza čez njihov sektor.

Za polkovnika Gerretta v 5. korpusu: Informirajte Osmo armado o načrtih za prevoz, da Peti armadi omogočimo pripravo za takojšen prevoz. V svoj vojaški dnevnik vključite število prepeljanih.

Ta poročila so navedena v celoti, kot jasen dokaz, da je Alexander 22. maja imel odločen namen, preseliti vse Kozake z ozemlja 5. korpusa. Če bi bila njegova naročila izvršena, bi vsi zelo hitro odpotovali ali v ameriško ali v sovjetsko cono. Vendar, kot bomo zdaj vedeli, je 5. korpus vse naredil, da prepreči ta nameravani načrt. Kakršnekoli namene sta s tem imela Keightley in Low, ena stvar ostane jasna: tu ni šlo za administrativno ugodnost ali hitrost, ker je brez besedičenja jasno, da bi izpolnitev Alexandrovih navodil ves problem rešila čez noč.

Kljub temu je bil Toby Low odločen, naj se zgodi karkoli, da bo rabil silo. Njegova skrb ni bila, da se čimprej znebi Kozakov, ampak da zagotovi njihovo izročitev Sovjetom. Takoj drugi dan po prejemu Alexandrove odločitve je poslal poveljstvu Osme armade tole ostro zahtevo:

Kot rezultat Macmillanovega „ustnega navodila“ poveljniku korpusa na zadnjem sestanku, smo podvzeli sklep, da vrnemo Sovjetom vse sovjetske državljane, ki so na ozemlju korpusa. Macmillan ni omenil nobenega zadržka glede uporabe sile in mi smo izdali navodila, da se sila lahko uporabi, če je to neobhodno potrebno. Skoraj nemogoče je zagotoviti vrnitev Kozakov in tako izpolniti častno besedo, ki smo jo dali sovjetski vojski, če nam v tej stvari ni dovoljena prosta roka. Če hočemo Kozake sploh spraviti s tega ozemlja, računajte na uporabo sile. Čim dalje ostanejo tu, bolj gotovo bo potrebna sila. Zahtevamo vašo potrditev, da smo v tej akciji svobodni.

Ta priziv veliko pove. Ker niti ne omenja Macmillanove trditve, da je bil namen te ponudbe, da bi v zameno dobili vrnjene britanske vojne ujetnike, katere je osvobodila sovjetska vojska, to dokazuje (to je najmanj, kar lahko rečemo), da v očeh vojakov, ki so bili pri tem najbolj zainteresirani, to ni bil posebno močan nagib.

V tej Lowovi zahtevi je več neskladnosti, katere je na prvi pogled težko razložiti. General Keightley je 14. maja sporočil McCreeryju, da mu je Macmillan naročil, naj Kozake vrne Rdeči armadi. Odgovoril mu je, da z nasvetom soglaša, toda brez ukaza od svojih višjih oficirjev ne more ničesar storiti. Enajst dni pozneje pa vse to postavi na glavo. Zdaj pa tako zasuče, da je Macmillanov ukaz tisti, ki veže, vojska pa mora svojo politiko temu primerno prilagoditi. Ker Keightley ni imel vidnega interesa, da bi raje s silo spravil Kozake v sovjetsko cono, ampak bi jih raje mirno predal Amerikancem, se zdi, da izraža Macmillanove želje ne pa svojih.

Iz tega sledi, da je Macmillanovo „navodilo“ postalo zapoved, kateri se je podredil. Če bi minister mislil dati pooblastilo za uporabo sile, bi tudi Keightley lahko rekel, da zdaj njemu ni treba iskati nadaljnjega pooblastila za to. Okolnosti v času Macmillanovega obiska, ki so Keightleyja privedle do tega, da je Macmillanov nasvet vzel za povelje, so razumljive, čeprav ne vemo, kakšnega dokazovanja se je poslužil v prepričevanju, da je tako vplivalo na poveljnika korpusa. Težje razumljivo pa je, zakaj je čez deset dni to še vedno smatral za tako obvezno, da ga je prisililo, da se je uprl in celo ignoriral poznejša povelja od AFHQ; povelja, za katera bi lahko vedel, da so bila prav lahko potrjena od rezidenčnega ministra.

Te zamenjave dajejo vtis, da je bil Keightley bolj zavzet za Macmillanovo politiko in proti tisti, katero je prevzel Alexander. Tudi je viden, da je bil Keightley še naprej na tekočem glede Macmillanovih želja. Tu ni bilo nobene praktične ovire za direktno zvezo med ministrom in generalom, ker je bil 5. korpus v direktni radijski zvezi z AFHQ. Ali je res samo slučaj, da se je Macmillan vrnil s tridnevnega obiska v Angliji popoldne 22. maja, to je dan, ko je AFHQ izdal ukaz proti rabi sile; in da je takoj naslednji dan, proti temu ukazu, Low izpolnil Macmillanovo „ustno navodilo“, ki je (tako on trdi) s tem, da so objubili vrniti vse Kozake, to napravilo silo obvezno?

Ta namig je mogoče vzeti kot pretirano špekulativen. Toda vprašanje, zakaj je Keightley še naprej branil Macmillanovo politiko, gotovo zahteva pojasnilo. Tu nas ne čudi toliko odpor proti Alexandrovim odredbam, katere je zahteval od AFHQ, kot pa njegova sicer nerazumljiva želja, da se je gnal za nekaj drugega, ki je bilo za dobro njegovega korpusa tako nepotrebno škodljivo.

Namesto da bi podvzel hitre korake in izpolnil ukaz od 22. maja, s čimer bi se na hiter in urejen način s svojega področja odkrižal vseh Kozakov, je šel svojo pot in vse spravil v nevaren in napet položaj, obremenil je administracijo ter škodoval morali in varnosti svojih vojakov. Kakor hitro se je razvedelo, da je v načrtu repatriacija Kozakov Sovjetom, so začeli z vseh vojaških položajev prihajati protesti. Ko je general Arbuthnott od 78. divizije zvedel, kaj se pripravlja, je takoj ostro protestiral in je te proteste ponovil ob dveh prilikah zapovrstjo. General Murray od 6. tankovske divizije je svoje ogorčenje izrazil tako naravnost, da je bil Keightley prisiljen prestaviti veliko število Kozakov z njegovega ozemlja. Podpolkovnik „Bala“ Bredin, ki je bil kot A/Q (Adjutant Quartermaster—namestnik intendanta) pri 78. diviziji odgovoren za ocenjevanje morale med vojaki, je poročal, da je med moštvom splošen gnus nad takim početjem. „Sir, za kaj takega se pa res nismo borili!“ je dobival odgovore. Prav tako se s Keightleyjem niso strinjali niti njegovi lastni vojaki, katere je navadno znal navdušiti.

Ob njegovem neupravičljivem vztrajanju na uporabi sile pa ni bila v nevarnosti le morala njegovih vojakov. V slučaju odpora Kozakov se je nepričakovano izkazalo, da je bil bolj v duhu Tolstoja in Gandhija kot pa njihova lastna vojaška tradicija. Od mož, ki so bili znani po svojem junaštvu, je bilo komaj zaznati reakcijo. Kozake so razorožili šele 27. maja; to je bil precej nasilen poseg in v veliki meri odvisen od sodelovanja Kozakov. Temeljita preiskava je bila nemogoča, in je bilo le zaupanje v Angleže, ne pa angleška sposobnost tisto, ki je preprečilo streljanje. Poročilo 5. korpusa je pozneje navedlo:

Razorožitev je bila izvršena 27. maja brez vsakega incidenta. Poznejše preiskave po taboriščih so pokazale, da so izročili večino orožja; pozneje so bili posamezni primeri, da so Kozaki in Kavkazijci, ki so bili ušli iz taborišča, še nosili orožje, ko so jih naše patrole prijele. Ni dvoma, da so oficirji obeh skupin storili vse, kar so mogli, da se je britanski ukaz o razorožitvi v redu izpolnil.

Brigadir Musson je na predvečer tega razoroževanja v svojem dnevnem povelju jasno predvideval, da je to naloga, ki se lahko ponesreči in postavi življenje britanskih vojakov v resno nevarnost: „Bodi odločen! Vedi, da hitra in odločna akcija, storjena takoj, lahko prepreči mnogo incidentov in v bodoče obvaruje življenje mnogih. Če je treba streljati, streljaj in to delo vzemi kot vojaško operacijo.“ Končal je z naročilom:

(Sledi)

Miloš PRELOG – 85 let

Dragi Miloš! Kot pri prejšnjih prilikah, Ti tudi sedaj kličemo: še na mnoga leta! Pa ne vprašaj: Zakaj? Doživeti 85 let je kar lep življenjski jubilej, pa čeprav Ti ni bilo vedno z rožicami postlano. Toda vkljub vsemu si ostal zvest svoji protikomunistični ideji, zvest svojemu narodu! Hvaležni smo Ti za Tvoje neustrašeno protikomunistično delovanje skozi vse Tvoje življenje, posebno pa še za Tvoj trud pri ustanavljanju naše organizacije in poznejšem nadaljevanju z nje delom.

Hvaležno se Te spominjamo in Ti zopet kličemo: še na mnoga leta!

Soborci

France DEJAK – 65-letnik

France se je rodil 20. septembra 1925. leta v vasi Dolenje laze pri Ribnici. Tretji po starosti petih otrok v družini Angele in Naceta Dejak. Očeta so izgubili že v zgodnji mladosti in mati je ostala sama z nedoraščeno družino. Poleg malega posestva je bila pri hiši tudi gostilna.

France je ravno dovršil osnovno šolo, ko so okupatorji zasedli našo le o Slovenijo. Ko so Italijani odvažali moške in fante v internacijo, je bilo Francetu komaj 16 let; zato mu je bilo vsaj nekaj gorja prizanešenega. Začela pa se je njegova trnjeva pot po umiku Italijanskega okupatorja. Mobiliziran po partizanih, od katerih je ušel in končno vstopil k domobranski policiji. Bil je nekaj časa v Ljubljani in potem v Ribnici in Kočevju.

Ob koncu druge svetovne vojne je prišel v Vetrinje na Koroško, od tu pa 27. maja s tehničnim oddelkom odpeljan od Angležev s kamioni na Podrožico, od koder da bo transport odpeljan v Italijo. Ko so bili od Angležev natrpani v živinske vagone, so pa Angleži vagone zaklenili in transport izročili partizanom, ki so se skrivali v poslopju železniške postaje, Angleži

so odšli s postaje, transport naloženih domobrancev pa v smer predora v Slovenijo in ne v Italijo.

Težka je bila Francetova pot. Kranj, št. Vid nad Ljubljano nato pa naprej v Kočevje in od tam do zadnje postaje v globoko jamo Kočevskega Roga. Sreča v nesreči, da ga ni krogla smrtno zadela; tako je ostal živ in se čudežno rešil iz masovnega groba. Dolga 3 leta skrivanja v domačih gozdovih, nato pa srečen prestop meje v Avstrijo. Po dobrem letu in pol je emigriral v Ameriko in prišel v ameriško Ljubljano — Cleveland. Tu je dobil delo in našel slovensko dekle, Metko Žagar in sta leta 1950 stopila pred oltar in prejela zakrament sv. zakona. V zakonu imata štiri otroke in vsi živijo v Clevelandu.

Franceta vsako leto srečujemo na Orlovem vrhu ob spominskih proslavah. Vedno je tam zelo zaposlen z delom, da nima časa za druge reči. Tako tudi v teh primerih srečujemo njegovo ženo Metko v narodni noši pri maši ob kapeli na Orlovem vrhu. Po maši pa čimpreje v kuhinjo, da pomaga svojim sovrstnicam pri postrežbi ljudi, ki obiskujejo ta lepi kraj ob pri-
liki lepih in žalostnih spominov.

Lansko jesen je šel tudi France v London pričat na sodišče v korist grofu Tolstoju. Kako se je tam izteklo, vam je gotovo znano; toda možje priče: France Dejak, France Kozina, Milan Zajec, France Križtof in naš pisatelj Stane Pleško so povedali, da so ta sodišča podobna onim doma, ki jih komunisti imenujejo „ljudska sodišča“. Ni čudno, da so komunisti in imperialisti delali medsebojne kupčije za domobranske glave po končani drugi svetovni vojni.

Dragi France! še mnogo zdravih let v krogu svojih ljubih in Bog naj Te ohranja med nami zdravega in veselega, saj to je edina pot do dolgega življenja. Vsi tisti pomorjeni, ki si jih zapustil v jami, ko si se rešil iz nje, naj pri Vsemogočnemu prosijo za uslišanje naših prošenj, s katerimi se vedno obračamo do njih.

Vsi Taborjani, prijatelji in znanci Ti kličemo: še na mnoga leta!
Bog — Narod — Domovina!
Tvoj sotrpin

France Kozina

Anton KARIN — 80-letnik

Dne 6. oktobra 1990 bo dopolnil v Hurlinghamu, Buenos Aires, 80 let-
soborec Anton Karin.

G. Karin je Belokranjec iz Vinice pri Črnomlju.

Je redni naročnik Tabora. Je zaveden Slovenec; z gospo sta si s prid-
nim delom naredila lepo premoženje. Rad zahaja v slovensko družbo.

Želimo mu, da bi z gospo soprogo dočakala še veliko let!

ODGOVORNOST SPOMINA

V „Vestniku“ 1990 št. 4-5-6 je objavljen pogovor Staneta Snoja z dr. Markom Kremžarjem o dogodkih med revolucijo (in pozneje, op. p.).

V uvodu razloži pogovornik, da je to pravzaprav zapis razgovora, ki ga je imel dr. Marko Kremžar z nekim neimenovanim Ljubljancanom že tri leta popreje in je on bil (S. S.) posredovalec. Objavljen razgovor je pripovedovanje po spominu, kar naj bi dr. Marko Kremžar doživel. To pričevanje pa naj bi pomagalo odkrivati resničnost tistih dni!

Ko sem ta pogovor prebral, mi je prišlo na misel, kako velika je pomanjkljivost, da nimamo zapisane dokumentirane celotne in nepristranske zgodovine tistih usodnih dni pred skoro 50 leti, ko smo bili kot žrtve vojne vihre istočasno zločinsko pahnjeni še v krvavo državljansko vojno, katero so takrat po peklenskem načrtu sprožili komunisti pod krinko narodno osvobodilne borbe.

Prav zaradi omenjene pomanjkljivosti se od časa do časa pojavljajo v naših časopisih in revijah članki in tu pa tam kakšna knjiga — vse skupaj napisano po spominu, ki je že močno opešal — ali pa po „posluhu“ t. j. kar so avtorju drugi povedali, ali pa kar po poročilih agencije EBP (Ena Baba Pravi!!!).

Skoro pri vseh je možnost zaslediti pomanjkanje potrebne zgodovinske dokumentacije, na ta način pa postanejo vsi taki zapisi — povestice!

Tudi ni vseeno, kdo se dogajanj spominja, tudi ne, kdo je pogovornik, kdo pisec in — končno — kdo odgovorni urednik. Čim bolj ugleden je ali čim višje vodilno mesto ima dotični v naši skupnosti, toliko večja je njegova odgovornost za točnost podanega opisovanja dogodkov tistih dni. Pogovornik in pa urednik sta pravtako soodgovorna za objavljeno.

O položaju in ugledu, ki ga ima dr. Marko Kremžar v naši slovenski skupnosti ni potrebno, da ga podrobno opišem. Naj le poudarim, da je načelnik važne slovenske politične stranke. In to vsebuje veliko odgovornost za vse njegovo javno delovanje. Tudi za objavljeni pogovor.

Kar se tiče začetnih vprašanj in vse do onih, ki se nanašajo na začetke domobranstva, ne morem podati mnenja, ker tista dogajanja premalo poznam. Isto velja tudi za vsa vprašanja, ki so pretežno rodbinskega značaja.

Pogovor se prične s komentiranjem dogodkov ob porazu Jugoslavije in konča ob spremembah dandanes. Dolga doba, polna usodnih dogodkov!

O Turjaški tragediji Vaških straž je v „Taboru“ 1968, št. 8 na straneh 206 do 208 objavljen prepis izjave ppolk. Peterlina, ki je žalostno obtožujoča slika o usodi Vaških straž. Na kratko povzeto: prevladala se navodila politikov tistega časa nad vojaškim mnenjem; in borci V. S. so tragično končali.

„V teku splošnega razoroževanja so Nemci seveda razorožili tudi vse vaške stražarje in legionarje, ki so jih zatekli v Ljubljani, ali pa so se zmedeni zatekli s podeželja v mesto, ter jih zaprli na prostorih Velesejma in v št. Vidu.“ 1)

„...vrnil v Ljubljano na kratek odmor... bataljon legionarjev, ki jim je poveljeval... aktivni planinski stotnik jugoslovanske vojske, Srb Dejan Suvajdžić. Borci so se razšli po domovih in tako po večini ušli razorožitvi in priporu.“

„...ne zmanjšuje zasluge gen. Leona Rupnika, da so Nemci poleg skupine 20 fantov iz četniškega odreda „Beli Orel“, ki ga je vodil njegov sin npor. Evgen Rupnik in ki poleg slovenskih policijskih stražnikov edini v Ljubljani ob italijanski kapitulaciji niso odložili orožja, odobrili zopetno oborožitev močne legionarske skupine stot. Dejana Suvajdžića ... in so po sili prilik postali jedro, okoli katerega se je... začelo snovati in organizirati poznejše slovensko domobranstvo.“

„Na šoli (meščanski) pri št. Jakobu v Ljubljani je po dveh in pol letih zopet prvič javno zaplapolala dolga, čista in ponosna slovenska zastava.“

„...Dejstvo namreč je, da so se v pičlih urah (legionarji) začeli zbirati pod slovensko zastavo v šentjakobski šoli. Pridrležili so se jim tudi tisti, ki so jih Nemci po Rupnikovem posredovanju začeli spuščati iz Velesejma in št. Vida — pa tudi že nekateri begunci.“

„Čeprav takrat seveda še govora ni bilo o Slovenskem domobranstvu, je bila močna skupina stot. Dejana Suvajdžića vendarle prvi pozitivni člen v verigi Rupnikovih načrtov, ker je pomenil prvi uspeh prizadevanj v tej smeri, na katero je pri razgovorih z Nemci uravnaval tudi skupine stot. Ludvika Kolmana, stot. Vinka Fortune, npr. Ratka Šušteršiča, dr. Pezdirca i. dr. na Notranjskem, ki sploh niso bile razorožene.“ 2)

„Medtem, ko edinice na Notranjskem niso odložile orožja, so Nemci na bloku celó razoroževali oddelke, ki so se prebili iz turjaškega področja in smeri proti Ljubljani. Toda po prizadevanju svét. Karla škulja jih zaradi Rupnikove intervencije niso več zapirali, ampak usmerjali v šentjakobsko šolo.“ 3)

„Gen. Erwin Rösener je dal poklicati iz Novega mesta stot. Vuka Rupnika in v soboto dne 30. oktobra 1943 ob štirih popoldne zaukazal ves domobranski štab skupaj s prezidentom gen. Leonom Rupnikom ter stot. Vukom Rupnikom k sebi.“

1) „Tabor“ 1970, št. 5/6, str. 146 — Dr.S. Kociper: „Ustanovitev in žaloigra slovenskega domobranstva“.

2) Istotam, str. 147, 148.

3) „Tabor“ 1970, št. 7, str. 174.

„Ker je stot. Vuk Rupnik spričo starejših častnikov in zaradi prevelike skromnosti, ki takrat gotovo ni bila na mestu, zagrešil napako, da se je odpovedal poveljniškemu mestu domobranskega štaba, je gen. Rösener postavil končno ppolk. Franca Krenerja kot poveljnika novega štaba, ppolk. Milka Vizjaka kot njegovega pomočnika ter ppolk. Ernesta Peterlina kot načelnika „Organizacijskega štaba slovenskega domobranstva“, ki ga je vključil v „Abteilung für Bandenbekämpfung“ pri svojem štabu.“

„S tem je ušlo slovensko domobranstvo njegovemu očetu in ustanovitelju gen. Leonu Rupniku iz rok.“ 4)

Tu bi samo še pripomnil da od sedaj nisem vedel, da gen. Franc Krener ni bil aktivni častnik. Škoda, da se dr. Marko Kremžar ne spominja, kaj so mu govorili, da je F. Krener bil!

Ker je v poglavju „DOMOBRANSKI UMIK PRED PARTIZANI“ huda obdolžitvev srbskih prostovoljcev, ga tu ponatiskujem v celoti in nato po podatkih, ki jih imam na razpolago, pojasnim oz. popravim napačne trditve.

VPRAŠANJE: Kako si doživljal domobranski umik?

ODGOVOR: V tistem času se je, kot sem slišal, spremenil prvotni domobranski načrt za umik. Morali bi se umikati v Italijo. Partizanski oddelki, ki so šli ob morju, so predčasno zasedli Trst. Zakaj?

Na Primorskem je bilo takrat poleg domobrancev in četnikov več različnih oddelkov, ki naj bi sestavljali obrambno linijo pred partizani. Držali naj bi odprto pot, da bi se iz Ljubljanske pokrajine umikali domobranci in vsi drugi oddelki Amerikancem naproti. Bilj so med njimi tudi srbski prostovoljci in Ljotičevci. Južno krilo ob morju so imeli baje na skrbi Ljotičevi vojaki. Nesreča je hotela, da se je Ljotič ob pregledovanju čet — na motorju — smrtno ponesrečil. Ko je bil Ljotič mrtev, so njegovi vojaki zapustili položaje, se razpršili in zbežali v Italijo. To je bilo do gotove mere sicer razumljivo, a s tem so pustili južni bok odprt in partizani so prišli v Trst brez večjega odpora. Ker je bila pot na zahod onemogočena, je ostal edini izhod čez Ljubelj na sever. To je bil, kot so pravili, tudi vzrok, da je Stamenkovičev novomeški bataljon ostal odrezan in se je moral razpršiti. Morda jih je na ta način ostalo več živih, kakor bi jih drugače. Vendar umik ni bil tak, kakršen bi moral biti. Je bil predčasen in v nepredvideno smer.

O tem, kar se je od jeseni 1944. to je po prihodu srbskih prostovoljcev, zgodilo v teh krajih in kakšni načrti za borbo proti partizanom so se od tedaj dalje pripravljali, je dovolj resnih podatkov na razpolago, samo poiskati jih je treba. Toda dr. Marko Kremžar je v teh nekaj vrsticah odpravil celo vrsto usodnih dogodkov, o katerih je napačno poučen ali jih sploh ne pozna.

4) „Tabor“ 1970, št. 8, str. 201.

„Premnogim je poznano, mnogim pa tudi najbrž tudi ne, da je Dimitrije Ljotić imel odločilno in vodilno vlogo med nacionalisti v Sloveniji od konca oktobra 1944, pa do svoje smrti dne 23. aprila 1945. leta. Ko je zapustil Srbijo, v katero so že začele udirati sovjetske čete, se Ljotić s svojimi borci ni umaknil v Slovenijo zato, da bi se skril in rešil, ampak zato, da bi nadaljeval z borbo, ker je smatral, da ta predel Jugoslavije nudi največje možnosti za nadaljnjo uspešno borbo proti komunistom. Še pred odhodom iz Beograda, je na začetku oktobra 1944. leta govoril, da bo tokrat kraljevina Jugoslavija vzpostavljena s Triglavu, kot je bila 1918. leta s Kajmakčalana. Četniškim vodjem, ki so Ljotiću govorili, da ne mislijo iti v Slovenijo, ampak k primorju črne gore in Dubrovnika, ker se bodo zavezniki tam izkrcali, je Ljotić odgovarjal, da do izkrcanja zaveznikov sploh ne bo prišlo — ne v črni gori, ne v Dubrovniku, ampak da se bomo z zavezniki najverjetneje srečali prav v Sloveniji.“

„Namesto v Slovenijo je Draža Mihajlović odšel v Bosno: toda Ljotić je še naprej delal za koncentracijo vseh nacionalnih sil v Sloveniji. Bili so dani ugodni pogoji, da se ta zamisel — čeprav z zakasnitvijo — vendarle uresniči.“

„Ljotićeva zamisel je bila torej: Da se v Sloveniji zderejo vse nacionalne sile; da se združi poveljstvo vseh nacionalnih sil pod vodstvom Draže Mihajlovića; da v ta sestav pridejo: vse četniške skupine, srbski prostovoljski korpus, srbska državna straža, srbska mejna straža, slovenski domobranc generala Rupnika, primorski domobranc polkovnika Kokalja, slovenski četniki generala Andreja (Prezlja), da se organizira hrvaška armija pod poveljstvom generala Matije Parca, ruske kozaške enote, ki so bile nastanjene na slovenskem Primorju in v okolici Vidma (Udine) ter enote generala Vlasova, s katerimi je imel Ljotić stalne zveze in so v celoti pristale na ta načrt. — Potem: da se ob primernem trenutku izvrši ločitev od Nemcev, da se proglasi Slovenija za svobodno ozemlje, da se priključi Primorje s Trstom in Gorico Sloveniji in da bo na osvobojeno ozemlje poklican kralj. — Nadalje: da se izvede mobilizacija vsega prebivalstva na tem ozemlju; da Slovenija postane nova Solunska fronta in da se odločilna borba usmeri na vzhod in na jug ter osvobaja nova ozemlja in mobilizira prebivalstvo.“

„Po Ljotićevi zamisli in po dogovoru s pokojnim škofom Rožmanom ter generalom Rupnikom bi morala biti proglašena **Svobodna Slovenija** in kralj poklican na svobodno ozemlje šele v trenutku, ko bi bili nacionalisti gospodarji tega ozemlja in že ločeni od Nemcev. Toda slovensko vodstvo je to storilo dne 2. maja 1945, ko je držalo samo Ljubljano in ozemlje do Karavank,

in že 4. maja 1945 odredilo zapustitev Ljubljane in umik preko Ljubelja na Koroško; pa še to skupaj z Nemci.“

„General Rupnik prav tako kot pokojni škof Rožman sta vsem delila in odobrila Ljotičevo gledišče in je general Rupnik pristal, da postane načelnik štaba Draže Mihajlovića.“

„General Rupnik je bil mnenja, da morajo biti vse nacionalne sile pod enim poveljstvom in se skupno boriti bodisi v Sloveniji, v kolikor bi napad prišel z vzhoda ali juga iz Hrvaške, bodisi na Primorju, v kolikor bi napad prišel iz Istre ali v smeri od Reke. Nikakor se sile ne smejo deliti na dve fronti, ker se tako izpostavljajo nevarnosti, da bodo posamično potolčene.“

„Na osnovi tega načrta je bila v začetku aprila poslana v Belo Krajino skupina srbskih prostovoljcev. Sestavljali so jo trije polki, ki se jim je pridružila tudi skupina 1200 mož Jevdjevićevih četnikov. Trije polki Srbskih prostovoljcev so imeli tudi posebno nalogo, da prodrejo do reke Kolpe in sprejmejo četnike vojvode Pavla Djurišića, ki je prosil Dimitrija Ljotića, da mu srbski prostovoljci pomagajo priti do Slovenije.“

Kljub temu, da je izostanek srbijskih in črnogorskih četnikov občutno zmanjšal udarno moč nacionalnih sil, so vendarle ostale velike možnosti, da se Ljotičev načrt uresniči pod sledečimi pogoji: Čvrsto vodstvo, jasen pogled na dogodke in položaj in predvsem nikakor ne razbijati sil in dopustiti, da se eni bijejo na življenje in smrt v Beli Krajini, drugi pa mirno sede v Vipavski dolini in se nato eni umaknejo na Koroško, drugi pa preko Soče proti Vidmu (Udine). Tudi omlednost generala Damjanovića je doprinesla svoj delež, da načrt ni bil izveden.“ (Gen. Damjanović je bil od Mihajlovića imenovan za poveljnika nad vsemi nacionalnimi silami. Op. p.).

„Poleg tega so Nemci tudi sprejeli Ljotičevo zahtevo ne samo, da osvobode patriarha Gavriila in vladiko Nikolaja iz koncentracijskega taborišča Dachau, ju pripeljejo na Dunaj in jima nato dovolijo prihod v Slovensko Primorje, ampak jima celo dovolijo, da odideta s posebno misijo za zaveznike v švico.“

Vsi ti izpisi so iz članka Jakova V. Ljotića: „Slovenija ob koncu vojne 1945. leta,“ ki je v prevodu objavljen v „Taboru“ 1966, št. 7, str. 186 do 194. — Original v „Iskri“, leto XVII, št. 362-363, München, 15. 4. 1966.

„30. marca 1945 je Ljotić poslal gen. Draži Mihajloviću sledečo brzojavko:

„Ne verjamem, da bodo Anglo-Amerikanci vstopili v Jugoslavijo vse dokler ne pride do preloma s Sovjeti. Ostanemo mi in Tito... Glavna bitka s Titom je tu. To se vidi iz njegove ofenzive na Bihać... On mora priti sem, da prepreči ustanovitev nove Solunske fronte. Vse bomo storili, da naše združimo.“

in ojačimo, a njegove sedanje sile uničimo. Toda zopet smo slabi za glavno bitko. Če nas prežene ali uniči, je bitko dobil..." 5)

„V tem času je Ljotić obiskal Narodne odbore v Sloveniji in Primorju, s katerimi so določene vse podrobnosti v zvezi s splošnim narodnim načrtom. Na sestanke Narodnega odbora v Ljubljani je z Dimitrijem Ljotićem šel tudi gen. Miodrag Damjanović.“ 6)

„1. aprila 1945 so pod poveljstvom ppolk. R. Tatalovića odšli trije polki Srbskih prostovoljcev in skupina okrog 500 četnikov vojvode Dobrosava Jevdjevića (to število se ne sklada z omenjenim v članku J. V. Ljotića, Op. pisca) proti Beli Krajini s ciljem razbijanja partizansko-komunističnih sil, krepkejšega sodelovanja s slovenskim domobranstvom in sprejema četnikov vojvode Pavla Djurišića. Te enote so imele hude borbe v višini Broda na Kolpi in Delnic. Na tem prostoru so se zadržali vse do 28. aprila, ko so se premaknili proti Ljubljani, katero so branili z zapadne strani. General Krener (povišan od stranj Slovenskega narodnega odbora) je poslal ppolk. Tataloviću brzojavko, v kateri ga prosi, naj prostovoljci zdržijo še 24 ur, za kar jim bodo zgodovina, narod in kralj hvaležni. Prostovoljci so tudi to nalogo opravili tako, da so se vsi begunci in slovenske enote pravočasno umaknile.“ 7)

„Na poti iz Ilirske Bistrice v Sv. Peter pri Gorici je v avtomobilski nesreči umrl 23. aprila, okrog 22. ure, Dimitrij Ljotić. Namenjen je bil v štab vojvode Djujića, da pozdravi vladiko Nikolaja pred njegovim odhodom iz Slovenije.“ 8)

„Dne 29. aprila ob 18.30 uri je gen. Damjanović izdal strogo tajno povelje, s katerim je zapovedal umik vseh sil na desno obalo Soče in je to utemeljil z nastalim položajem po splošnem umiku Nemcev iz tega predela preko Soče v smeri proti Vidmu (Udine).“ 9)

„...Glavni vzrok umika (srbskih) prostovoljcev s stare jugoslovansko-italijanske meje je treba gledati v sledečem: V prvi vrsti, umik je sledil fizični odsotnosti Dimitrija Ljotića in v stalnem insistiranju vojvode Jevdjevića, da se položaje zapusti in da se pohiti preko Soče zaveznikom naproti. Če bi bil Ljotić še živ, bi bila smer premika vseh nacionalnih sil Ljubljana, zveza z gen. Rupnikom, s tremi polki prostovoljcev in

5) Boško Kostić: knjiga „Za istoriju naših dana“, str. 235, Samozaložba, Lille, Francija 1949.

6) Istotam, str. 240.

7) Istotam, str. 247.

8) Istotam, str. 250.

9) Istotam, str. 259.

podpora Slovenskemu narodnemu odboru v Ljubljani, a nika-
kor Soča. Potem še, umik se je izvršil, ker je bil — po Ljoti-
čevi smrti — general Damjanović uradni poveljnik vseh sil, to-
da dejansko ni prevzel poveljstva „zaradi nesrečne zveze z
Nemci“ (tako se je on sam izgovarjal), kar je omogočilo čet-
nikom, da so zapustili svoje položaje in pustili prostovoljce sa-
me v borbi, katere levo in desno krilo sta bili povsem nezavaro-
vani. Zato je bil vojvoda Jevdjevič, ki stvarno ni bil pod povelj-
stvom nikogar, s svojimi četniki že v Gorici na Soči, a prosto-
voljci so se borili s komunisti petdeset, ali več kilometrov za
njimi!“ 10)

Iz vsega navedenega se jasno vidi, a umik sploh ni bil predviden v no-
benem načrtu, toda skozi vse se opazi jasna misel: nuditi v predelih Slove-
nije odločilen odpor proti prodiranju komunistov ter nato od tam nadalje-
vati z osvoboditvijo vsega ozemlja Jugoslavije.

Do tega ni prišlo. Zakaj? O tem vprašanju pa bo morala zgodovina
izreči svoj pravilni odgovor.

Dandanašnji razvoj svetovnih dogodkov nam je v potrdilo, da smo
bili o pravem času in na pravem mestu, ko smo šli v borbo za BOGA - NA-
ROD - DOMOVINO!

10) B. M. Karapandžić: knjiga „Gradjanski rat u Srbiji“, str. 449,
Cleveland-ZDA, 1958.

IZ PISEM

---

23. junija 1990

Spoštovani!

V nedeljo, 8. julija, bo v Kočevskem Rogu „žalna slovesnost — sprava
z mrtvimi“, tako berem v Družini št. 25-26 z dne 24. junija. Kopijo naznanila
te slovesnosti prilagam.

Iz naznanila samega bi lahko razumeli, da gre za spravo med Cerkvijo
in Komunistično partijo, ne pa za spravo med partizani in domobranci. Bomo
videli, kakšen bo odjek pri narodu.

Trenutno stoji na grobu lesen križ z napisom: „Tudi mi smo se bo-
rili za domovino.“ Slišim, da nameravajo pozneje postaviti tudi spominsko
tablo. Zdi se mi, da tisoči pomorjenih zaslužijo spodoben spomenik v spo-
min njihovega boja in v opomin narodu za bodočnost. Vse žrtve bodo imele
potem smisel, če bomo Slovenci iz njih črpali moralne moči pri nadaljnjem
boju za narodni, verski moralni obstoj.

Predlagam, da preživeli domobranci in politični begunci mislimo na
postavitev dostojnega narodnega svetišča v Kočevskem Rogu. Od nas naj

pride zamisel in propagiranje po svetu in doma, da se to uresniči, in seveda — kar bo glavno vprašanje — tudi zbiranje potrebnih sredstev. Kot prvi sem pripravljen, da položim v nabiralni fond za omenjeno Narodno svetišče 10.000 USA dolarjev od svojih osebnih prihrankov. Prepričan sem, da bi se našli med nami ljudje, priče težkih časov, ki bi zadevo krepko podprli. V 5 letih bi morda lahko domovini predložili konkretno uresničitev.

V odboru za zbiranje sredstev naj bodo vsi zastopniki na široki podlagi, da bi bil uspeh osiguran. Fond naj bi se naložil na banki v Nemčiji ali ZDA.

N. N., Nemčija

P. n.: Kakršnokoli idejo ali zamisel, lahko sporočite na upravo glasila Tabor v Buenos Airesu.

30. maja 1990

Cenjeni gospod P.!

Iskrena Vam hvala za pismo z 18. maja in prav tako za Vaš trud, po-skrbeti potrdilo teksta domobranske prisege.

Prijavljam pismo Žajdeli, v katerem bi rad dokazal, da partizani niso in nimajo pravice do imena „borci proti okupatorju“, bili so le borci za rdečo revolucijo. Tako bi Žajdeli rad dal nove ideje za njegove članke.

Kar se tiče sprave, ki jo omenjate, sem pisal Spomenki Hribar, da ne vidim, kdo naj bi se spravljal in s kom, pa tudi ne poznam objekta sprave. Izseljenci niso bili nikoli skregani z narodom in on ne z njimi. Sprava domobrancev s komunisti pa ni možna, dokler se ne uredi vprašanje povojnih zločinov nad domobranci. In kot prvo dejanje nove vlade naj bi bila splošna amnestija. Seveda, ona ni bila preveč zadovoljna, da sem ji oporekal njeno spravo in je rabila 2 meseca za oklevajoč odgovor.

Da so povojni dogodki velika mora slovenskih komunistov, pa tudi mnogih drugih, je pa dejstvo, da se o pobijanju domobrancev sedaj mnogo govori in piše. Kučan se je pred volitvami skušal opravičiti; za novo vlado je to prvi problem. Vsi so prišli do zaključka, da bi bili zamejci morda le koristni.

Kar se tiče volitev, sem mnenja, da moramo Slovenci po svetu priznati njih rezultat. To se pravi, priznati Kučana kot predsednika kljub temu da je komunist. Vendar pa po vsem, kar sem o njem bral, imam vtis, da je precej liberalen in je pomagal po procesu četverice, da se je politično življenje v Sloveniji le malo premaknilo. Morda zaradi želje ostati na oblasti, morda pod pritiskom razmer, morda je tudi sam ugotovil, da komunizem nima več bodočnosti in je potemtakem iskren v svojih izjavah. Vendar z naše strani bi gotova previdnost ne bila odveč.

Kar se bližnje prihodnosti tiče, je treba poznati nastopni govor predsednika in tudi prvega ministra Peterla, v katerem je ta slednji omenil namen vlade, popraviti krivice izseljencem in vsem nasprotnikom bivšega režima. Zato mislim — in ne izključujem možnosti —, da bo nova vlada stopila v kontakt z izseljenci in skušala spoznati pogoje, pod katerimi bi

bilo mogoče rešiti problem povojnih dogodkov. Vaša spominska slovesnost v Genovi je prav primerna, da se začnete pripravljati.

Prilagam kopijo dveh pisem iz Dela. Verjetno to že poznate, mislim pa sem, da bi Vas originalen tekst morda le zanimal. Vsekakor je treba reči: Bravo, Tolstoj!

Iskreno Vas pozdravlja

J. Č.

Janko SVETE, rešenec iz jame v Rogu

Janko je bil rojen leta 1925 v Preserju. Kot domobranec enajste čete na Kočevski postojanki je ob koncu druge svetovne vojne odšel na Koroško. Iz Vetrinjskega taborišča je bil 30. maja po Angležih s kamioni odpeljan s skupino drugega polka na železniško postajo Podrožico. Angleži so jim zatrjevali, da bodo od tu prepeljani v Italijo. Natrpali so jih v živinske vagone, nato so vrata vagonov zabili in odšli s postaje. Kmalu pa so se iz postajnega poslopja usuli partizani in zastražili naložen transport domobrancev. Za tem je vlak odpeljal proti predoru v smeri Jesenic in naprej v Kranj. Od tu je partizanska straža odgnala pripeljane čez mesto v zbiralno taborišče. Po nekaj dnevih stradanja in pretepanja pa naprej z vlakom v živinskih vagonih v št. Vid nad Ljubljano v Škofove zavode. Brez hrane in vode so jih po nekaj dnevih iz št. Vida z vlakom prepeljali v Kočevje in od tu zvezane vozili s kamioni v smrt, globoko jamo Kočevskega Roga.

Namenjen strel v glavo ga ni zadel; Janko na ponovni strel ni več čakal. Skočil je v jamo živ in takega sem jaz srečal in spoznal. Tudi moj slučaj je bil podoben njegovemu; nisem čakal na ponovni strel

glavo. Skočil sem na velikansko gomilo mrtvih in okrog mene so padali ustreljeni, mrtvi domobranci. Janko mi izza skale namiguje, naj se od tam umaknem, ker bi me lahko zasuli mrtvi, ki padajo v jamo.

V jami v spodnjih rovih je bilo še več živih, ali le trije smo se držali bolj skupaj v upanju, da se rešimo iz jame. Turk Karel, doma iz Loškega

potoka, Janko Svete iz Preserja in jaz. Po dvodnevnem tavanju v spodnjih rovih smo se odločili — sedaj ali nikoli.

Prvi je poizkusil plezati po bukovem deblu Karel in je priplezal že blizu vrha debela, ko mu je zmanjkalo moči. Rečem mu, naj se krepko oprime debela, da pridem jaz za njim in mu pomagam. Brez posebnih težav sem priplezal do njega in ga tako porival z glavo do vrha debela. Svetoval sem mu, naj poiskusi stopiti na moja ramena, da bo tako lažje skočil na rob jame. Kakor da bi se čudežna moč vlila v njegove mišice, se je zagnal in prišel srečno ven iz jame. Od samega veselja, da se je vsaj eden rešil iz groba, sem zdrsnil po deblu nazaj v jamo, da obvestim spodaj stoječe, da je Karel prišel srečno iz jame.

Naslednji je poskusil s plezanjem Ivan J., doma iz Grosuplja, pa je takoj omagal in žalostno izjavil: „Nemogoče, fantje, tu bo naš konec.“ Za tem pa je začel plezati po deblu Janko Svete; in ko je prišel do polovice, mu je zmanjkalo moči. Zaviham si hlače in rokave srajce in se podam za njim ter ga porivam z glavo proti vrhu. Rečem mu, naj stopi na moja ramena, da bo lažje dosegel rob jame; tako bi bila rešena dva, da bi mogla povedati svetu o strašni moriji.

Bil sem do skrajnosti utrujen in predno se spustim nazaj v jamo po nove moči, naročim Janku, naj pogledata okrog jame za kakšno vejo ali žico, s katero smo bili zvezani, ko so nas pripeljali k jami. Ponovno se z vso silo poženem po deblu proti vrhu, kjer sta me z vejo čakala Janko in Karel. Zgrabil sem ponujeno vejo in izvlekla sta me iz jame. Obvisel sem na robu jame in s težavo sta me spravila k zavesti.

Začelo se je svetlikati na vzhodu in tudi brnenje motornih vozil nam je prihajalo na ušesa. Čim preje in čim dalje od tu nas je gnala sila po življenju. Povili smo si noge s cunjami, ki so ležale okrog jame, in smo ubrali v smeri proti zapadu.

Po dvodnevni hoji po gozdu smo prišli na moj dom, kjer smo bili sprejeti z mešanim čustvom. Duh po razpadajočih mrličih je moje doma prestrašil, kot da smo prikazni, in težko jih je bilo prepričati, da smo živi in resnični. Končno smo se po nekaj dnevih, očiščeni, opomogli in treba je bilo nekaj ukreniti.

Janko in Karel sta se podala na svoje domove, jaz pa sem ostal doma. Karel je bil doma le dva dni in že so ga izsledili ter odpeljali v zapore v Babno polje in od tam nazaj v Kočevski Rog. Janko se je skrival eno leto in pol; a tudi njega so našli in ga odpeljali v ljubljanske zapore. Zanimali so se, od kod je prišel. Zatrjeval jim je, da je skočil z vlaka v Grosuplju. Po nekaj tednih so ga izpustili iz zaporov, a vedno ga je nekdo opazoval; zato se jim je umaknil in prijavil na prostovoljno delo gradnje železniške proge Brčko-Banoviči.

Leta 1947, ko se je vrnil z udarniškega dela, me je Janko obiskal. Obudila sva tisto strašno pot, grozo v jami in rešitev iz nje; z objemom sva se ločila za vedno. Odšel je domov, jaz pa sem se še naprej skrival.

ker meni ne bi verjeli komunisti, da sem skočil iz transporta zato, ker sem poznal v Rogu dosti domačinov, ki so tam morili nas vrnjene domobrance.

Leta 1948 sem se podal od doma čez mejo in srečno prišel v Avstrijo, od tam pa 1949 v Kanado. V Kanadi sem se pozneje slučajno srečal z ljudmi iz Preserjja in sem jih previdno spraševal, če poznajo Svetetovo družino. Povedali so mi, da se je Janko Svete rešil iz jame, da pa je 1955 utonil. Pisal sem Jankovi mami in mi je kmalu odgovorila na moje pismo in potrdila žalostno vest odgovoru je položila Jankovo sliko, od katere se danes poslovim in jo izročam zgodovinskemu referatu Tabora.

Hranil pa bom Janka v svojem spominu do zadnje ure mojega življenja. Janko ni mogel izpolniti obljube, dane v jami umirajočim, ker ga je prehitela čudna smrt. Kdor pozna komunizem, si lahko misli, čigavo je bilo delo prezgodnje Jankove smrti.

Vam pa, dragi rojaki, dragi Slovenci, prinašam pozdrave vseh vaših dragih, ki so umrli v globoki jami Kočevskega Roga, ker tega ni mogel storiti Janko Svete.

France Kozina, l. r.
rešeneec iz jame

Prijatelju domobrancu Feliksu Dolčiču v spomin

Feliks Dolčič se je rodil 13. 12. 1924. leta v Zadobrovi pri Ljubljani in je dopolnil šele 65 let.

Ker je njegov oče kmalu zgubil delo v vevški papirnici in ni mogel dobiti stalne zaposlitve, je Dolčičeva delavska družina živea skromno, kar je okusil tudi pokojni Feliks v mladih letih.

Njegova dva starejša brata sta se kmalu pridružila Vaškim stražam in pozneje domobrancem, dočim je Feliks stopil v domobranske vrste že ob ustanovitvi domobranstva. Nazadnje je bil na postojanki v Višnji gori. Ob koncu vojne se je vsa družina umaknila na Koroško. Starejši brat je bil vrnjen iz Vetrinja in je izginila vsaka sled za njim. Le Podbevškova se ga je spomnila v svojem zmazku o sv. Urhu.

Starši, Rudi, Feliks in sestra Fani so se po letih taboriščnega življenja vsidrali v Argentini. Fanta sta zgradila trden dom v Casanovi pri San Justu. Fani se je kmalu poročila; potem je umrl oče, nekaj let za njim tudi mati, nato še Rudi. Rudi je bil bolj bolehen in kmalu, ko se je upokojil, so mu odrezali še nogo. Kako leto je hodil brez proteze in zgodilo se je, kar ta v Argentini imenujejo „humor negro“ (črna — tragična smešnica). Dan po njegovi smrti je prišlo pismo, naj pride v urad upokojencev, da mu bodo naredili protezo. Takrat se je upokojil tudi Feliks. Bal sem se zanj, kako

bo osamljen živel naprej. Ob treh zjutraj sva pri odprti krsti zmolila sv. rožni venec za rajnega, jaz pa v sreču tudi za Feliksa, da bi se prav znašel v novi situaciji. Prosil me je, naj molim počasi, da bo lahko odgovarjal.

Po se je kar znašel. Odprl je vrata na stečaj svojim prijateljem in je bil prav malo sam. Kuhal je slivovko. V slovenskih domovih si kar lahko zahteval v baru: prinesi mi enega „Dolčiča“, pa so ti prav postregli. Hodil je opravljat deło v čebeljnak in točil med. Rad je zahajal v zavetišče. Če je bil kako nedeljo sam, je prišel k meni in smo z Andrejem kvartali. Še kar čakam, kdaj bodo zaevilila železna vrata ograje in bo v okence na vratih zaklical „hola Srečo“. Pa ga ni. Če ni prišel, sem jaz račal k njemu. Če pa le ni bilo nikogar, je poklical sosedo, Turkovo mamó, pa sta gledala TV.

Imel je polno življenje, vsaj zadnja leta. Lahko bi še dolgo kar srečno živel. Pa samo Bog ve, kaj je bilo z njim. Zadnje čase je vidno hujšal. Bolečin ni imel nobenih, je zagotavljal. Vedno je bil žejen. Pil je ledeno vodo, katere se pred leti ne bi niti dotaknil. Ni imel apetita in je pravil, da težko požira hrano. Jaz sem slutil, da ima hudo sladkorno bolezen. Nazadnje ga je Janko L. le pripravil, da ga je pregledal zdravnik. Poslali so ga v bolnišnico, pa je bil Veliki četrtek pod noč in v takih priložnostih bolnišnice bolj slabo delujejo. Poleg dežurnega zdravnika je težko še kaj. Po nekaj urah je v bolnišnici umrl dobri naš človek — prijatelj.

Zadnjikrat smo se zbrali njegovi prijatelji in zmolili molitev za pokoj njegove duše. Na pokopališču Villegas ga je pričakoval brat Rudi s starši in cel „bataljon“ prijateljev in znancev.

Mnogi znanci, prijatelji in sosedje so ga prišli kropit in ga spremlili na zadnji poti. Sv. rožni venec in molitve za rajnega pri odprti krsti je opravljal č. g. Franci Cukjati, ga tudi pospremil na pokopališče in ga po slovenskem krščanskem običaju pokopal.

Dobra duša, Feliks, mnogi te pogrešamo!

Počivaj v miru v Bogu poleg staršev in Rudija!

Srečo

Država se je rodila z zvezdo . . .

Gospod Janez Kos, prebral sem vaš tekst v Delu (24. 2. 1990), ki govori o „nastanku slovenske zastave“. Z vašo bujno fantazijo ste me zelo zabavali. Vaše trditve terjajo odgovor (ali zamah z roko) vsakega slovenskega demokrata. Pišem predvsem tistim, ki so vaše bombastične izjave brali.

Pustil bom ob strani vaš uvod, kako je slovenski narod prišel do svoje zastave, moram pa omeniti, da je pomanjkljiv in netočen. Upam, da bo o tem kaj več povedal kakšen zgodovinar.

Lepo ste opisali primer, kako ste vi komunisti izrabili partizane v osvobodilni fronti oziroma v revoluciji. Navedli ste Kamniški partizanski

bataljon, ki je prisegel na zastavo, ki je bila na eni strani brez zvezde, na drugi strani pa je bila ta zastava rdeča s srpom in kladivom in z zvezdo. To zastavo sta Kamniškemu bataljonu prinesla Edvard Kosbek in Boris Kidrič, delegata izvršnega odbora osvobodilne fronte, kot dar celotne osvobodilne fronte in centralnega odbora komunistične partije Slovenije.

Navedete, da se je zvezda rodila v Stolicah. Ne vem, ali ste res tako naivni in v to morda celo verjamete? Rdeča, ali še natančneje, krvava zvezda se je rodila v času oktobrske komunistične revolucije v Rusiji, nakar je postala njen simbol. Tako ne navajajte več floskul o antifašistični zvezdi.

S to zvezdo ste omadeževali slovensko trobojnico, za kar nikoli niste vprašali slovenskega naroda. Ko sem (še) bil v partizanih, je prišlo povelje, da moramo s „titovk“ strgati slovensko zastavico in pripeti rdečo zvezdo. Takratni razlog je bil, češ da tudi belogardisti in četniki nosijo slovenske zastavice in bi tako lahko prišlo med nami do pomote.

Govorite o nekakšni „slovenski državi“, ki naj bi se rodila z zvezdo. Slovenijo pa ste spremenili v Stalinov satelit. Spretno ste izigrali nevedne in naivne partizane, da so po vaših direktivah pobijali brate, izvajali revolucijo in vas pripeljali na oblast. Od vsega začetka pa vse do danes ste bili nelegitimna oblast. Da ste prišli na oblast, ste uporabljali vsa dovoljena in nedovoljena sredstva. Ko pa ste enkrat prišli na oblast, ste pa s terorjem nadaljevali. Samo s terorjem ste namreč lahko teh dolgih in katastrofalnih 45 let obdržali oblast v rokah. Cena za vašo oblast je bila kruto visoka! Koliko nedolžnih ljudi je moralo umreti ali trpeti, ker se niso strinjali z vami? Pobijanje se je nadaljevalo še po vojni. Pobijali ste tudi lastne komuniste.

Slovenija ni niti suverena republika, kaj šele država. Primer četverice je dovolj zgovoren. Slovenska udba ni podrejena slovenski vladi, temveč federalni udbi. Konkretno, Borštner še sedaj sedi v zaporu zaradi nemoci in nesuverenosti slovenske republike. Slovenske fante še sedaj pošiljajo v Prištino služiti jugoslovanski, ali še boljše — srbski vojaški rok.

Pravite, da se je zvezda plebiscitarno uveljavila. Sam se ne spomnim prav nobenega plebiscita, v katerem bi se slovenski narod odločil, da želi imeti na svoji zastavi zvezdo krvave revolucije. Vsi vemo, da ste nam to zvezdo enostavno vsilili. Sam nimam nič proti temu, da zvezdo nosijo komunisti, spramno, želimo da si jo obdržijo za spomin, da jih bo vedno opozarjala, koliko gorja so z njo naredili slovenskemu narodu.

Še nekaj o slovenskih domobrancah. Od vsega začetka smo nosili slovenske trobojnice, in lahko mirno rečem, da smo bolj ljubili svojo domovino in svoj narod, kot pa komunisti. Prav zato ste jih tudi pobili, če ste hoteli diktatorsko oblast. Danes pa se še mrtvih bojite. Hitler je pobijal vsaj tujce (s tem ga seveda nikakor ne opravičujem!), toda Stalin, vaš „Bog“, in Tito sta pobijala lasten narod. Nismo več daleč od časa, ko bodo zgodovinarji morali zapisati, da ste vi pobili več slovenskih ljudi, kot pa jih je sovražni okupator.

Zato podpiram vse tiste, ki se zavzemajo, da izgine krvavi simbol s slovenske zastave, ker je le še žalostni spomin na tragedijo slovenskega naroda. Vam, gospod Kos, pa svetujem, da boste naredili več koristi slovenskemu narodu, če molčite in ne solite več še vedno nezaceljenih ran. Osveščeni slovenski narod potrebuje mir, demokracijo (toda ne vaše), svobodo in slogo. Le po tej poti bo prišel do svoje osebnosti, ki se bo imenovala Slovenska država.

Gorica, 3. marca 1990.

Vinko Levstik
Gorica

(Naš sodelavec nam je odstopil gornji dopis, ker ga ljubljansko DELO ni hotelo priobčiti. - Op. ured.)

ZAHVALA

Najlepše se zahvalim vsem dobrotnikom, ki so omogočili, da je soborec J. prevzel delo in vestno naredil popravilo strehe na moji hiši.

Najprej „Ireni“, moji veliki prijateljici, kateri sem večni dolžnik, nato Tončku Pečaverju, katera sta doprinesla levji delež. Tebi Savo in Ivanu Korošču da sta se zavzela, da se je to dobro delo storilo. In tudi vsem drugim, ki so kakorkoli pomagali.

Vam hvaležni

Srečko Šivic l. r.

I. Casanova, avgust 1990.

Z a h v a l a

V Argentini živi domobranski invalid Drago Drčar, ki je 12. maja 1945 zgubil nogo v Borovljah. Rodil se je v Brezovici pri Mirni na Dolenjskem. Ker živi v skromnih razmerah, smo zbrali pomoč med slovenskimi dobrotniki v ZDA, največ iz Clevelanda. Darovali so sledeči:

Frank Šega, 20 dol., domobranec, Ribnica; Frank Mavsar, 20 dol., domobranec, št. Rupert; Tone Zidar, 20 dol., domobranec, št. Rupert; Ludvik Kolman, 20 dol., višji domobranski oficir; Frank Dejak, 20 dol., domobranec, Ribnica; Ivan Brkopec, 15 dol., domobranec, Novo Mesto; Feliks Breznikar, 10 dol., št. Rupert; Viktor Kmetič, 30 dol., Svibno; Matija Gardadolnik, 10 dol., št. Jošt; Milan Benegalija, 10 dol., Zagorje; Lojze Lap, 20 dol., Bistrice; Franc Ferkulj, 10 dol., Struge; Jakob Grum, 20 dol., domobranec, Ljubljana; Milko in Dragica Pust, 50 dol., domobranec, Ljubljana; Janez Prosen, 20 dol., domobranec, Krka; Justi Grčar (Pičman), 20 dol., št. Rupert; Tone Strle, 10 dol., Ig; Hinko Zupančič, 20 dol., Ajdovec; Miro Vesel, 10

dol., Ambrus; John Zapussek, 20 dol., Laško; Mimi Cendol-Pust, 10 dol., Mirna peč; Luis Zupančič, 10 dol., Veliki Gaber; Polde Omahen, 10 dol.

Podpisani domobranski invalid **Drago Drčar** se najlepše zahvalim slovenskim dobrotnikom za pomoč, kakor tudi Francu Mavserju, ki je zbral ta denar.

Drago Drčar, l. r.

Junij 1990

NAŠI MRTVI

✦ Alojzij Tašner

30. maja 1990 je umrl po krajši bolezni g. **Alojzij Tašner**, star 83 let. Živel je v V. Ballester, bil je štajerski rojak in redni naročnik Tabora. Na mrtvaškem odru je ležal v slovenskem domu v San Martinu. Pokopan je na pokopališču San Martín, Buenos Aires.

Njemu večni mir in pokoj — sorodstvu naše sožalje.

✦ Jožef Janez

Domobranski invalid **Jožef Janez** je po dolgi, dolgi bolezni umrl 6. junija 1990 na svojem domu v I. Casanova, Buenos Aires, star 79 let.

Jožef Janez se je rodil v Šmarjeti na Dolenjskem. Bil je domobranec v Lešnici pri Novem mestu. Kot domobranski ranjenec se je rešil s transportom ranjencev, ki ga je vodila iz Novega mesta, preko Krškega na Koroško „Irena“.

Tu v Argentini se ni pozdravil in je na posledicah ran tudi umrl. Bil je stalni podpiranec socialnega sklada Tabor.

Naj mu da Bog večni mir in počitek v argentinski zemlji.

MNENJA IN VRENJA

Lojze Krakar: PACEM IN TERRIS.

Zbirka pesmi. Samozaložba v 500 izvodih. Tiskal Sitotisk (Bernard Bucik), Vavpča vas 38/a, Semič, 1990. — Str. 18.

Do rok nam je prišla drobna, pa istočasno dragocena zbirka 34 pesmi **Lojzeta Krakarja Pacem in terris**, ki jo je posvetil „pokojnemu papežu Ja-

nezu XXIII., velikemu pobudniku za mir na zemlji...“ čigar geslo je bil prav naslov, kakršnega je avtor izbral za pričujočo knjižico.

Leta 1926 v Semiču rojeni dr. Lojze Krakar je končal slavistiko v Ljubljani. Študiral je tudi v Varšavi na Poljskem, bil lektor za slovenščino na univerzi v Frankfurtu ob Meni v Nemčiji, kjer je promoviral, in v Bonnu, nato pa reden profesor slavistike na univerzi v Zadru.

S Petrom Levcem in Ivanom Minattijem je vsa povojna leta eden izmed najbolj izstopajočih slovenskih pesnikov v domovini. Izdal je vrsto pozornost vzbujajočih pesniških zbirk, kot npr. Sonce v knjigi (1962, Levstikova nagrada), Umrite, vi mrtvi (1965, Kajuhova nagrada), Nekje čisto ob robu (1976, Prešernova nagrada). Romanje v Kelmorajn (1986), Klinopisi (1988)... Kakor je sam prevajal v slovenščino pesmi 55 svetovnih avtorjev, tako so bile tudi njegove pesmi prevajane na 9 svetovnih jezikov, med njimi tudi v španščino pri nas v Argentini.

Lojze Krakar je svojstvena osebnost med služabniki slovenske besede. Iz koncentracijskega taborišča v Buchenwaldu je padel v grobstvo „nove stvarnosti“ v domovini, kar vse je nujno pustilo v njegovem liričnem dojemanju globoke sledove. Je reprezentativni pesniški produkt novejšje slovenske zgodovine, ki seveda še daleč ni objektivno zapisana. Enega izmed pričevalcev zanjo bo predstavljala tudi Krakarjeva lirika, o kateri Denis Poniž pravi: „Od rodne Bele Krajine se pné njen pogled skozi holokavst druge svetovne vojne v čas po vojski, ki je prav Krakarjevi generaciji vzgojeni v ljubezni in veri, prinesel največ grenkobe in nevere.“ Lojze Krakar v Pacem in terris dokazuje, da je preizkušnjo dobro prestal. Izbrusila je njegovo pesniško intuicijo in v podoživljanju globoko v njegovo človeško bit zatolčeno bol sprostita v monumentalen pesniški izraz, kot:

„Quo vadis, Domine?“ — „V Rim, Peter Skala.

Da se še enkrat dam na križ pribiti.

Na stari križ za nove verujoče.

Saj ti bežiš pred levi in pred križem...“

„Gospod, odpusti! Jaz sem le še strašno ubog in star berač...“ — „Ne, ti si Skala.

Iz tebe klešem sebe...“ Blisknilo je

in v blisku spet je zasijala Skala...

Kljub temu, da TABOR ni za to pozvana publikacija, bo za pristni užitek naših bralcev ob priložnostih tudi prinesel vsaj nekatere Krakarjeve pesmi. — Vsakomur pa, ki mu je vzvišena slovenska besela še neizbežna nujnost, priobročamo, da si Pacem in terris — ali katerokoli Krakarjevo zbirko nabavi. V skritih trenutkih premišljanj in boli mu bodo topla spremljevalka. —

Dr. Stanko Kociper

KO TABOR PREBERETE, POŠLJITE GA ZNANCEM IN PRIJATELJEM V DOMOVINO!

DAROVALI SO

od 1. 7. 1990 do 31. 8. 1990

ROŽMANOV DOM:

	Austral - A
Ribnikar Rudolf	20.000
Borštnik Maks	100.000
Bras Rudi, Cveta	880
Zveza slov. mater in žena	
San Justo	375.030
Rupnik Evgen	20.030
DSPB Tabor Argentina ...	20.000
črnelj Bernarda	5.000
„Sloga“ darovala ob zaključku letne bilance	300.030
Tomšič Branko	250.000
Žerovnik Jože	9.000
Zveza slov. mater in žena	
San Justo	100.000
Skele Jože	35.000
Bučar Jože	25.000
Kržišnik Jože	50.000
Kušar Ivanka	5.000
Juvančič Milan	5.000
Malovrh Albert	5.000
Pink Nace	10.000
Kralj Marija	10.000
Dr. Alojzij Stare — cerkvena nabirka 26. 8. 1990	215.305
V spomin na gen. L. Rupnika in pobite domobrance:	
Buda Stane	40.000
Namesto cvetja za pok.	
Jožetom Krajnikom:	
Dolenc Vencelj	30.000
Skvarča Marjan je daroval zavoj nogavic za zavetiščnike	
(v dol.)	
Dr. Alojzij Stare — cerkvena nabirka 26. 8. 1990	20
Šega Franc na njegovo pobudo so darovali v ZDA	426

N. N., San Justo	10
Milvaško društvo Triglav podarja Rožmanovemu domu v zahvalo in priznanje lic. Ivanu Korošču za lep govor, ki ga je imel na Spominski dan dan 28. maja 1990 v Triglav Parku	200
V enaki namen, kot društvo Triglav je darovala družina Kočan za Rožmanov dom .	200

TISKOVNI SKLAD TABOR:

	Austral - A
Borštnik Maks	20.000
Buda Stane	10.000
Opeka Alojzij	5.000
Starič Janez	5.000
Pravniki gen. L. Rupnika:	
Leon	20.000
Evgenia	20.000
„Aleksander-Damian“	20.000
Natalia Gabrijela	20.000
Gloria Andrea	20.000
Silvija Karolina	20.000
Češarek Nande	5.000
Stanjko Ivica	5.000
Zupan Herman	4.000
(v dol.)	
N. D., Nemčija	10

SOCIALNI SKLAD TABOR:

	Austral - A
Posmrtnina, ki jo je izplačal slov. dom v San Martinu za p. invalidom Janez Jožetom	600.000

„GEORGINA TOLSTOJ“ SKLAD:

	Austral - A
Langus Milan	25.000

V S E B I N A

Posvečeno spominu gen. Leona Rupnika	193
Primitvci in polovičarji (Primitivus)	194
Domovina (Stane Pleško)	196
Kočevje	198
Kako dolgo še spisek devetnajstih? (Po „Delu“)	199
Razmišljanje ob lipi sprave	202
Iz obiska v ZDA in Kanadi (Pavla, Ivan in Savo)	203
Rožmanov dom	210
Minister in pokoli (N. Tolstoj)	211
Naši možje	223
Odgovornost spomina (Dušan Dimnik)	225
Iz pisem	231
Janko Svete, rešenec iz jame v Rogu (F. Kozina)	233
Prijatelju domobrancu Feliksu Dolčiču v spomin (S. Šivic)	235
Država se je rodila z zvezdo (V. Levstik)	236
Zahvala	238
Naši mrtvi	239
Mnenja in vrenja	239
Darovali so	III

PO PROPASTI KOMUNIZMA ZGRADBA AVTENTIČNEGA MODELA DEMOKRACIJE ZA SLOVENCE POMENI AVTENTIČNO MISELNO REVOLUCIJO, KAKRŠNO SO PRIČELI SLOVENSKI DOMOBRANCI S SVOJIM ODPOROM PROTI REVOLUCIJI, KI SO JO SPROŽILI KOMUNISTI PRAV ZA ČASA SOVRAŽNE OKUPACIJE. ZAKAJ V SLOVENIJI SO KOMUNISTI POPONOMA PREVRGLI VREDNOTE. KONCEPTE IN PROJEKTE.

DrSK

Hurlingham Sucursal Correo Argentino (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 2619